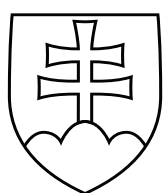




ROZUMNE O MIGRÁCII

Manuál pre organizátorov
verejných podujatí



MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Tento manuál vznikol v rámci projektu Rozumne o migrácii podporeným Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Foto titulka: Rebeka Bráblíková

Obsah

1.časť	Odborné podklady o migrácii	5
	A • Úvod do migrácie	
	1 Čo je migrácia	7
	2 Fakty o migrácii vo svete a v Európe	8
	3 Fakty o migrácii na Slovensku	12
	4 Z histórie migrácie	14
	5 Integrácia migrantov do spoločnosti	16
	B • Súčasná Európska migračná kríza	
	1 Základné údaje a kontext Európskej migračnej krízy	19
	2 Prejavy a dôsledky Európskej migračnej krízy	21
	C • Témy/problémy z oblasti migrácie/kontroverzie	23
	Slovník pojmov	32
	Informačný zdroje – legislatíva, medzinárodné a národné dokumenty	39
	Informačné zdroje – štatistiky	40
	Informačné zdroje – publikácie	41
2.časť	Organizovanie verejných debát a diskusií	42
	A • Praktické tipy na organizáciu	42
	B • Formát a jeho priebeh	47
3.časť	O Slovenskej debatnej asociácii	55

Predslov

ANDREJ SCHULCZ • RIADITEĽ SLOVENSKEJ DEBATNEJ ASOCIÁCIE

Milí dobrovoľníci

Ďakujem, že sa zaujímate o tému migrácie, a že vám na nej záleží natolko, aby ste s ňou niečo spravili vo svojom okolí. Spôsob ako mienkotvrcovia uchopili túto tému, vysielala varovný signál o trvácnosti hodnôt spoločnosti, ktorú tvoríme. Úlohou zodpovedných občanov je oboznámiť sa s faktami, snažiť sa pochopiť druhú stranu a postaviť sa čelom demagógii a populizmu.

V Slovenskej debatnej asociácii sa snažíme učiť zásady správnej argumentácie. Venujeme sa najmä debatným klubom a turnajom, ale vždy sme sledovali verejné diaľanie. Nikdy sme si nemysleli, že zásady dobrej argumentácie patria iba na debatné turnaje. Aby sme aj my priložili ruku k dielu, pred rokom sme založili Program verejnej diskusie, ktorým sa budeme snažiť predstaviť kvalitnú argumentáciu v nesúťažnom prostredí. Zapojením sa do projektu Rozumne o migrácii sa stávate súčasťou tohto nášho úsilia.

Dúfam, že budete spokojní s podujatiami, ktoré zorganizujete, a že pre vás budú cennou skúsenosťou.

1.časť

Odborné podklady o migrácii

JANA KADLEČÍKOVÁ

Migrácia je jav, ktorý sa prejavuje rôznymi spôsobmi a má rozličné príčiny. Je to presun jednotlivcov alebo skupín ľudí z jedného geografického miesta na iné. Ľudia opúšťajú dočasne alebo na trvalo krajinu, v ktorej sa narodili a usídľujú sa v novej hostiteľskej krajine. Vďaka novým technológiám, doprave a internetu v súčasnosti nadobúda migrácia oveľa väčšie rozmery než v minulosti. V súčasnosti sme svedkami vysokého nárastu migrantov smerujúcich do Európy, ktorý sa zvykne označovať ako Európska migračná kríza. Ľudia utekajú z krajín kde je vojna, alebo kde im hrozí prenasledovanie. Je to však len jedna z mnohých foriem migrácie a zároveň platí, že aj tento prejav migrácie je vnútorne rozmanitý, do Európy migrujú rôzni ľudia a z rôznych dôvodov.

Migrácia nie je nový fenomén, ľudia a skupiny ľudí počas histórie migrovali odjakživa. Môžeme povedať, že počas väčšej časti existencie človeka bol ľudom oveľa dlhšie bližší migrantský spôsob života, než usadený spôsob života v komunitách a spoločenstvách.

Súčasnosť sa zvykne označovať aj ako éra mobility. Migrácia je naozaj v súčasnosti z hľadiska histórie ľudstva najintenzívnejšia a je prítomná v každej oblasti nášho života. Migrácia má pre súčasnú spoločnosť mnoho pozitív, umožňuje ekonomický rozvoj, šírenie poznatkov a inovácií. Za jej odvrátenú tvár je naopak považovaná masová migrácia ľudí z menej rozvinutých krajín do krajín, ktoré sú ekonomicky rozvinutejšie a ktoré garantujú svojim občanom vyššiu kvalitu života. Štáty sa teda snažia migráciu regulovať rozličnými spôsobmi s cieľom využiť jej pozitíva a naopak zabrániť jej negatívnym dopadom, akým je nekontrolovanosť migrácie, ktorá následne môže komplikovať aj začleňovanie migrantov v novej krajine.

A ■ Úvod do migrácie

1 ČO JE MIGRÁCIA

Migrácia je presun jednotlivcov alebo skupín ľudí z jedného geografického miesta na iné. Ľudia môžu migrovať v rámci jednej krajiny (hovoríme o **vnútornej migrácii**), alebo môžu migrovať až za hranice svojej krajiny pôvodu (vtedy ide o tzv. **zahraničnú migráciu**). Krajina pôvodu býva niekedy označovaná aj ako domovská krajina. Migrácia je obvykle spojená s dočasnou alebo trvalou zmenou pobytu. Takto zadefinovaná migrácia nezahŕňa turizmus, pretože zmena pobytu z dôvodu dovolenky je len veľmi krátkodobá. Do štatistík migrácie bývajú teda obvykle zaradení ľudia, ktorí sa chcú v hostiteľskej krajine usadiť minimálne na jeden rok.

Pojem migrant označuje všetkých ľudí, ktorí migrujú bez ohľadu na okolnosti a motiváciu. Turisti nie sú z časového hľadiska považovaní za migrantov. Veľká časť ľudí migruje dobrovoľne a legálne. Migrantov, ktorí sú nútení migrovať (nútená migrácia) označujeme ako utečencov. Každý utečenec je teda migrant. Avšak nie každý migrant je utečenec. Okrem týchto dvoch pojmov (migrant, utečenec) sa na Slovensku používa aj pojem cudzinec. Ten označuje všetkých, ktorí nie sú občanmi SR, ale na území Slovenska žijú. Cudzinci sa môžu stať občanmi po splnení určitých podmienok. Po získaní občianstva o nich možno hovoriť ako o migrantoch alebo občanoch s migrantským pôvodom.

Veľká časť ľudí v súčasnosti migruje dobrovoľne, rozhodnú sa v novej krajine pracovať, podnikáť, študovať, alebo odchádzajú za svojimi príbuznými, ktorí žijú v zahraničí. V tomto prípade hovoríme o **dobrovoľnej migrácii**. Aj keď ľudia migrujú dobrovoľne, neznamená to, že sa môžu za každých okolností voľne presúvať z krajiny do krajiny. Dobrovoľná migrácia je krajinami obvykle regulovaná, znamená to, že ľudia musia splniť rôzne podmienky, aby sa mohli usídlieť v hostiteľskej krajine. Tieto pravidlá sa môžu veľmi líšiť. Môžu byť nastavené veľmi ústretovo, ako je v to v

prípade migrácie občanov v rámci krajín EÚ. A naopak môžu byť nastavené aj veľmi prísne, ako v prípade ľudí, ktorí by chceli prísť do niektorej členskej krajiny EÚ z tzv. **tretej krajiny**, teda krajiny, ktorá nie je členom EÚ alebo Európskeho hospodárskeho priestoru.

Časť migrantov však v súčasnosti tvoria ľudia, ktorí opúšťajú svoju domovskú krajinu nedobrovoľne. Odchádzajú kvôli vojne, prírodným katastrofám, alebo preto, že im z dôvodu ich rasy, etnicity, pohlavia alebo vierovyznania hrozí prenasledovanie. Takúto migráciu označujeme ako **nedobrovoľná migrácia**. A tu sme pri téme **utečencov** (pozri slovník pojmov), ktorá je v súčasnej dobe veľmi aktuálna.

Ak ľudia migrujú nedobrovoľne majú na základe medzinárodného práva možnosť žiadať v inej krajine o poskytnutie medzinárodnej ochrany. V prípade, že o ňu požiadajú, sa stávajú **žiadateľmi o azyl**. Úrady hostiteľskej krajiny preskúmajú oprávnenosť ich žiadosti a následne udelia alebo neudelia žiadateľovi niektorú z foriem medzinárodnej ochrany. Medzinárodnou formou ochrany je **azyl, doplnková ochrana alebo iná forma medzinárodnej ochrany** (táto iná forma môže existovať na základe ďalších medzinárodných zmlúv a dohôd). Ak sa hostiteľská krajina rozhodne udeliť migrantovi azyl, znamená to, že dôvody pre ktoré žiada o túto formu ochrany sú natoľko závažné, že mu pravdepodobne neumožnia vrátiť sa do krajiny pôvodu. Preto hovoríme, že azyl je trvalou formou medzinárodnej ochrany. Ak sa predpokladá, že dôvody, pre ktoré migrant žiada ochranu, po určitom čase pominú (napríklad po skončení ozbrojeného konfliktu), hostiteľská krajina môže poskytnúť migrantovi tzv. doplnkovú ochranu, teda dočasnú formu ochrany. Tá sa obvykle migrantovi poskytuje na jeden alebo viac rokov (na Slovensku sa udeľuje len na jeden rok, ale môže byť udelená opakovane).

2 FAKTY O MIGRÁCII VO SVETE A V EURÓPE

Odhaduje sa, že v súčasnosti žije na svete až **232 miliónov migrantov**, čo tvorí asi **3,2% celkovej populácie**. Za uplynulé desaťročia došlo k výraznému nárastu počtu migrantov, keďže v roku 1990 bolo na svete 153 miliónov migrantov a v roku 2000

odhady hovorili o 174 miliónoch migrantov¹. Môžeme teda povedať, že v súčasnosti je jedna osoba z 31 migrant, ktorý žije za hranicami svojej domovskej krajiny. Tieto údaje hovoria len o zahraničnej migrácii a neobsahujú údaje o ľuďoch, ktorí migrujú v rámci svojej krajiny pôvodu. Ak by sme brali do úvahy aj toto číslo, potom by bol migrantom každý 7 človek na svete².

Najviac migrantov v súčasnosti žije **v Európe (72 miliónoch)** a **v Ázii (71 miliónoch)**. Na ostatných kontinentoch je ich podiel nižší, napríklad v Severnej Amerike je to 53 miliónoch. V Ázii však došlo od roku 2000 k najvýraznejšiemu nárastu počtu migrantov najmä z dôvodu veľkého dopytu po lacnej pracovnej sile v mnohých ázijských krajinách³.

Ženy tvoria takmer polovicu všetkých svetových migrantov (48%)⁴. Podiel žien migrantiek je najvyšší v európskych krajinách a v Latinskej Amerike, kým muži prevažujú najmä v Ázii a v Afrike. OSN to vysvetľuje tým, že v týchto regiónoch ide predovšetkým o krátkodobú, ekonomickú migráciu, ktorá je charakteristická predovšetkým pre mužov⁵.

V členských krajinách EÚ žije v súčasnosti **19,6 milióna obyvateľov, ktorí nie sú občanmi žiadnej členskej krajiny EÚ**, teda pochádzajú mimo EÚ. Toto číslo však neudáva celkový počet migrantov v EÚ, keďže neobsahuje počet ľudí, ktorí sa síce narodili mimo EÚ, ale v súčasnosti už majú občianstvo niektorej členskej krajiny. Navyše v Európe je ešte **14,3 milióna občanov členských krajín**, ktorí žijú v niektorej inej členskej krajine než v tej, ktorej sú občanmi⁶.

V absolútnych číslach žije najviac cudzincov z krajín mimo EÚ v Nemecku (7 miliónov),

1 United Nations Department of Economic and Social Affairs (United Nations Department of Economic and Social Affairs UN DESA), Trends in International Migrants Stock: The 2013 Revision (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2013, Table 1), http://esa.un.org/unmigration/TIMSA2013/Data/UN_MigrantStock_2013.xls

2 United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA), Technical Paper No. 2013/1 – Cross-national comparisons of internal migration: An update on global patterns and trends, dostupné na: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/technical/TP2013-1.pdf>

3 United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA), Population Facts No. 2013/2., dostupné na: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/popfacts/popfacts_2013-2.pdf

4 United Nations Department of Economic and Social Affairs (2013), Population facts, No. 2/2013, dostupné na http://esa.un.org/unmigration/documents/The_number_of_international_migrants.pdf

5 United Nations Department of Economic and Social Affairs (2013), Population facts, No. 2/2013, dostupné na http://esa.un.org/unmigration/documents/The_number_of_international_migrants.pdf

6 Eurostat, Migration and Migrant Population Statistics, dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population

v Spojenom kráľovstve (5 miliónov), v Taliansku (4,9 miliónov), Španielsku (4,7 miliónov) a vo Francúzsku (4,2 miliónov). Cudzcinci z krajín mimo EÚ žijúci v týchto piatich krajinách tvoria 76% populácie všetkých cudzincov z krajín mimo EÚ žijúcich v EÚ⁷. Slovensko patrí popri Írsku, Luxembursku, Maďarsku a Cypre medzi tie európske krajiny, v ktorých je cudzincov pochádzajúcich z inej krajiny EÚ viac než cudzincov pochádzajúcich mimo EÚ.

Odhaduje sa, že na svete žije približne **19,5 milióna utečencov**⁸. V roku 2014 bolo zaregistrovaných celosvetovo ďalších približne 866 tisíc žiadostí o azyl, čo je takmer o 270 tisíc viac než v roku 2013. Počet nových žiadostí v roku 2014 je druhý najvyšší od roku 1980. Ešte vyšší počet bol zaznamenaný v roku 1992 a to takmer 900 tisíc žiadostí. V súčasnosti najviac utečencov pochádza zo Sýrie, Iraku, Afganistanu, Srbska a Kosova a z Eritrei.

Ak sa pozrieme bližšie na počet žiadostí zaznamenaných **v Európe**, v roku 2014 to bolo celkovo **714 300 žiadostí** (485 tisíc v roku 2013). Z tohto počtu 570 800 žiadostí zaregistroval niektorý z 28 členských štátov EÚ (v roku 2013 396 700)⁹. I keď by sa mohlo zdať, že najviac utečencov sa v súčasnosti nachádza v Európe, prípadne iných ekonomicky rozvinutých krajinách, nie je to tak. Najviac utečencov v súčasnosti hostí Turecko, Pakistan, Libanon a Irán¹⁰.

Tabuľka – žiadatelia o azyl podľa regiónov sveta¹¹

Zdroj: UNHCR, 2014.

Región	2012	2013	2014	Zmena
Európa	369 300	485 000	714 300	47%
- z toho EÚ (28)	301 000	396 800	570 800	44%
USA/Canada	98 900	94 800	134 600	42%
Austrália/Nový Zéland	16 100	12 000	9 200	-23%
Japonsko/Kórejská republika	3 700	4 800	7 900	65%

7 Eurostat, Migration and Migrant Population Statistics, dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population.

8 The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Global Trends 2014, dostupné na: <http://unhcr.org/556725e69.html>. Počet zahŕňa aj 5,1 milióna palestínskych utečencov pod mandátom Agentúry OSN pre pomoc palestínskym utečencom na Blízkom východe (UNRWA).

9 UNHCR (2015), Asylum Trends 2014, dostupné na: <http://www.unhcr.org/551128679.html>, p. 3.

10 UNHCR (2015) Global Trends 2014, dostupné na: <http://unhcr.org/556725e69.html>, p. 12.

11 UNHCR (2015), Asylum Trends 2014, dostupné na: <http://www.unhcr.org/551128679.html>, p. 8.



FOTO: MICHAL JAŠEK

3 FAKTY O MIGRÁCII NA SLOVENSKU

Od začiatku 90-tych rokov počet migrantov na Slovensku postupne narastá, pričom k najvýraznejšiemu nárastu prišlo po vstupe Slovenska do EÚ v roku 2004. Táto udalosť patrila k dôležitým faktorom, ktoré zatriktívili Slovensko pre migrantov migrujúcich dobrovoľne, ale aj pre ľudí, ktorí hľadajú azyl. V súčasnosti tvoria cudzinci 1,42% obyvateľov SR a cudzinci z krajín mimo EÚ len 0,54%. Celkovo však počet aj podiel cudzincov na celkovej populácii v SR medziročne narastá.

Tabuľka – Počet a podiel cudzincov na celkovej populácii v SR

Rok	Počet cudzincov žijúcich v SR	Podiel cudzincov žijúcich v SR na celkovej populácii v %	Počet cudzincov z tretích krajín žijúcich v SR	Podiel cudzincov z tretích krajín žijúcich v SR na celkovej populácii v %
2000 ¹²	28 801	0,53		
2006 ¹³	32 153	0,6		
2009	58 322	1,07	21 492	0,39
2010	62 584	1,15	22 932	0,42
2011	66 191	1,22	24 333	0,45
2012	67 877	1,25	25 019	0,46
2013	71 649	1,32	26 157	0,48
2014	76 715	1,42	29 171	0,54

Zdroj: Štatistický úrad SR a PPZ ÚHCP, 2014, Divínsky, B., 2007.

V roku 2014 žilo na Slovensku celkovo 76 715 cudzincov, z nich 62% tvorili občania iných členských krajín a 38% cudzincov pochádzalo z krajín mimo EÚ. Celkovo možno povedať, že populácii cudzincov nedomínuje väčšia skupina cudzincov z niektorej krajiny. Populácia cudzincov na Slovensku je veľmi rôznorodá, žijú tu ľudia z takmer všetkých štátov sveta. Z iných členských krajín EÚ žili na Slovensku najmä občania Česka, Maďarska, Rumunska, Poľska a Nemecka. Z krajín mimo EÚ boli najpočetnejšie zastúpení občania Ukrajiny, Srbska, Ruska, Vietnamu a Číny.

12 Divínsky, B. (2007) Zahraničná migrácia v Slovenskej republike. Vývojové trendy od roku 2000. p. 13, dostupné na: <http://www.iz.sk/download-files/sk/iom/sfpa-boris-divinsky-Zahranicna-migracia-v-Slovenskej-republike.pdf>.

13 Divínsky, B. (2007) Zahraničná migrácia v Slovenskej republike. Vývojové trendy od roku 2000. p. 13, dostupné na: <http://www.iz.sk/download-files/sk/iom/sfpa-boris-divinsky-Zahranicna-migracia-v-Slovenskej-republike.pdf>.

Tabuľka - 10 najčastejších krajín pôvodu cudzincov z krajín EÚ a z krajín mimo EÚ v roku 2014 ¹⁴

Krajina pôvodu – EÚ	Počet pobytov spolu	Podiel na celej populácii cudzincov v %	Krajina pôvodu – mimo EÚ	Počet pobytov spolu	Podiel na celej populácii cudzincov v %
Česko	9 654	12,6	Ukrajina	8 033	10,5
Maďarsko	7 323	9,5	Srbsko	4 648	6,1
Rumunsko	6 153	8	Rusko	2 976	3,9
Poľsko	5 218	6,8	Vietnam	2 180	2,8
Nemecko	4 204	5,5	Čína	2 024	2,6
Taliansko	2 301	3	Kórejská republika	1 557	2
Rakúsko	2 196	2,9	USA	903	1,2
Spojené kráľovstvo	1 739	2,3	Macedónsko	715	0,9
Bulharsko	1 632	2,1	Turecko	464	0,6
Francúzsko	1 289	1,7	Izrael	312	0,4
Ostatné krajiny	5 835	7,6	Ostatné krajiny	5 359	7
SPOLU	47 544	62	SPOLU	29 171	38

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR, 2014.

Cudzinci pochádzajúci z krajín mimo EÚ nemajú na Slovensku všetci rovnaký právny status. To, či môžu na Slovensku pracovať, študovať, podnikáť alebo pobývať za iným účelom súvisí s tým, aký typ pobytu im bol udelený. Najviac cudzincov pochádzajúcich mimo EÚ má na Slovensku **prechodný pobyt 16 642 (57%)**, potom nasleduje **trvalý pobyt 12 297 (42%)** a najmenej cudzincov má udelený **tolerovaný pobyt 232 (1%)**.

I keď sa po vstupe Slovenska do EÚ prudko zvýšil počet žiadateľov o azyl, v posledných rokoch ich počet výrazne a neustále klesal. Pre porovnanie **celkovo najviac žiadostí o azyl** v Slovenskej republike bolo podaných **v roku 2004 a to 11 395¹⁵**. Počas roka 2014 zaznamenala Slovenská republika celkovo len 328 žiadostí o azyl, čo je od roku 2000 najnižší počet. V porovnaní s rokom 2013 počet žiadostí klesol, v roku 2013 žiadalo o azyl v SR 441 migrantov. Najčastejšie žiadali v roku 2014 o

14 Spracované na základe Štatistického prehľadu legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike za rok 2014. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?rok-2014-1>.

15 Ministerstvo vnútra SR, Azyl a migrácia, Štatistiky, <http://www.minv.sk/?statistiky-20>.

azyl migranti z niektorej z nasledujúcich krajín Afganistan, Sýria, Vietnam, Ukrajina a Somálsko¹⁶.

4 Z HISTÓRIE MIGRÁCIE

Hoci bola migrácia súčasťou života ľudskej populácie vždy, zintenzívnila sa v období od 17. Storočia, čo súviselo s technologickým pokrokom a námornými objavmi. Európske krajiny získali nové kolónie a cielene podporovali usadzovanie svojich obyvateľov na nových teritóriách. Odhaduje sa, že približne od 17. storočia do druhej svetovej vojny sa v rámci medzinárodných migračných vĺn presunulo zhruba 65 miliónov ľudí z Európy do severnej a južnej Ameriky. Ďalších 17 miliónov ľudí odišlo do Afriky a Austrálie¹⁷. Dva celosvetové vojnové konflikty počas 20. storočia ešte viac zintenzívnil medzinárodnú migráciu. Z Ameriky a Austrálie sa tak stali postupne typické prisťahovalecké krajiny, kým Európa zostala regiónom ako imigrácie, tak aj emigrácie. To do veľkej miery ovplyvnilo jej súčasný charakter. Európske štáty sú charakteristické vysokým podielom príslušníkov etnických a národnostných menšín, ale aj vysokým počtom imigrantov, ktorí vo väčšine prípadov prichádzali do jednotlivých krajín po druhej svetovej vojne. Tým sa stala z Európy mozaika nespočetného množstva kultúr, ktoré spolu vzájomne žijú v rámci širšieho celku¹⁸.

Podobne ako v súčasnosti, aj v minulosti časť ľudí utekala zo svojej krajiny preto, že im hrozila vojna, hlad alebo prenasledovanie. V oblasti nedobrovoľnej migrácie je dôležitým **míľnikom rok 1951**, kedy bol v Ženeve prijatý **Dohovor o právnom postavení utečencov**. Dohovor definuje pojem utečenec, formu právnej ochrany, inú pomoc a sociálne práva utečencov, ktoré by im mali poskytnúť štáty, ktoré sú signatármi Dohovoru. Základné pravidlo Dohovoru ustanovuje, že utečenec nemá byť vrátený do krajiny, v ktorej mu hrozí prenasledovanie. Dohovor tiež definuje

16 PPZ ÚHCP (2015), Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike, p. 55, dostupné na: http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/hranica_a_cudzinecka_policia/rocnky/rok_2014/2014-rocenka-UHCP-SK.pdf.

17 Schroth, J., Mýty o novodobých nomádoch, dostupné na: http://aa.ecn.cz/img_upload/5f8b71f9dca70dc91ecc1cd414be5ef0/iom_respekt03_1_.pdf.

18 Gallová Kriglerová, E. at all (2014), Metodický materiál časť A. Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín na lokálnej úrovni, dostupné na: http://www.projektbuk.sk/uploads/1/7/4/9/17498739/buk_metodika_blok_a.pdf.

povinnosti utečencov voči prijímajúcemu štátu a objasňuje, že niektorým kategóriám osôb ako napríklad vojnovým zločincom, nemôže byť udelený štatút utečenca. Dohovor o právnom postavení utečencov z roku 1951, bol viac menej obmedzený na ochranu európskych utečencov po Druhej svetovej vojne. Protokol z roku 1967 rozšíril jeho pôsobnosť a odstránil zemepisné a časové obmedzenia. Dohovor sa tým zmenil na univerzálny nástroj, pretože problém vysídlenia ľudí sa rozšíril do celého sveta¹⁹.

Tak ako sú európske dejiny spojené s fenoménom migrácie, tak isto platí aj pre súčasné Slovensko, že zloženie jeho obyvateľstva je výsledkom imigračných a emigračných vln na naše územie. **Dejiny Slovenska zďaleka nie sú len dejinami Slovákov**, ale najrôznejších kultúr, ktoré na naše územie počas histórie prichádzali. Slovanské osídlenie nášho územia trvá približne 15 storočí a o Slovákoch ako modernom národe možno hovoriť nanajvýš od konca 19. storočia. Osídlenie na našom území formovali mnohé ďalšie kmene a etniká. Napríklad maďarské kmene prišli do Európy približne v 10. storočí, kedy sa usídlili aj vo východnej časti Žitného ostrova. Vplyv na formovanie populácie mali počas viacerých storočí výboje Osmanov. Tie spôsobili, že na územie dnešného Slovenska migrovali obyvatelia južnejších častí Európy, napríklad z územia dnešného Maďarska, Rumunska, ale aj Chorvátska. V 12. a 13. storočí začali do Európy prichádzať Rómovia. Na území Uhorska sa usídlili najmä preto, že na rozdiel od krajín západnej Európy, kde boli tvrdo prenasledovaný, tu boli prijatí tolerantnejšie. Tým, že Uhorsko susedilo s Osmanskou ríšou, s ktorou viedlo vojny, potrebovalo remeselníkov pre vyzbrojenie armády. Mnohí Rómovia boli kováčmi a preto ich služby Uhorsko potrebovalo. Neskôr za vlády Márie Terézie a Jozefa II. boli prijaté viaceré opatrenia zamerané na usadenie Rómov a ich asimiláciu. Od 14. do 17. storočia prichádzali na územie dnešného Slovenska Valasi, ktorí priniesli so sebou pastiersku kultúru a osídlili najmä horské oblasti Slovenska. Priniesli so sebou mnohé prvky, ktoré sú dnes považované za symboly Slovenska a Slovákov, napríklad valaška, bryndza, žinčica. Dôležitý vplyv na formovanie populácie mali aj Nemci, ktorí prichádzali vo viacerých vlnách a venovali sa najmä remeslám a baníctvu. Nemožno tiež zabudnúť, že vplyv na populáciu mali aj

19 UNHCR, Dohovor o právnom postavení utečencov, dostupné na: <http://www.unhcr-centraleurope.org/sk/zdroje/dohovory/dohovor-o-pravnom-postaveni-utecencov.html>

mnohé vystahovalecké vlny, napríklad sťahovanie obyvateľov z územia dnešného Slovensku na dolnú zem, kde bola po skončení vojen s Osmanskou ríšou nízko početná populácia. Neskôr počas 20. storočia došlo k vystahovaniu početnej populácie do USA a krajín južnej Ameriky. Táto migrácia bola motivovaná ekonomicky, ľudia odchádzali za zárobkom, ale časť utekala aj kvôli prenasledovaniu (Židia), alebo zo strachu pred nacistickým, neskôr komunistickým režimom²⁰.

Dnešná populácia na území Slovenska bola teda formovaná počas histórie mnohými vplyvmi a to, čo dnes vnímame ako slovenskú kultúru absorbovalo prvky mnohých iných kultúr a etníc prítomných na našom území.

5 INTEGRÁCIA MIGRANTOV DO SPOLOČNOSTI

Migrácia a migračná politika veľmi úzko súvisia s témou integrácie migrantov. **Integrácia migrantov** je proces začleňovania migrantov do fungovania spoločnosti. Výsledkom tohto procesu je, že postavenie migrantov, ich životné šance a perspektívy sú podobné ako v prípade väčšinovej spoločnosti. **Integračná politika** je súbor nástrojov, ktoré majú umožniť a napomôcť tomu, aby sa migranti úspešne začlenili do života v hostiteľskej krajine.

Dôležitosť integrácie alebo začlenenia migrantov do spoločnosti je zdôrazňovaná preto, lebo ak neprebehne úspešne, migranti zostávajú na okraji spoločnosti. Hovoríme, že dochádza k ich marginalizácii (sú nadmerne zastúpení v najnižších vrstvách spoločnosti) alebo segregácii (žijú v izolovaných komunitách). Neúspešný proces integrácie vedie k tomu, že migranti majú problém nájsť si lepšie platenú prácu, získať vyššie vzdelanie, ich šance prudko klesajú, ak sa im nepodari naučiť sa jazyk hostiteľskej krajiny. Často dochádza k ich diskriminácii a k ich zneužívaniu ako lacnej pracovnej sily. Prežívanie na okraji spoločnosti ich často núti voliť životné stratégie, ktoré môžu byť v rozpore so zákonom.

20 Nadácia Milana Šimečku (2006), Multi-kulti na školách. Metodická príručka pre multikultúrnú výchovu. Kapitola Migrácia, dostupné na: <http://www.multikulti.sk/dok/kapitola-5.pdf>.

Veľmi často sa zdôrazňuje najmä **ekonomická stránka integrácie**, teda že migranti si musia nájsť v novej krajine prácu, aby boli ekonomicky nezávislí a sebestační. Avšak integrácia sa týka každej oblasti života. Pre migrantov je dôležité nielen mať prácu a zárobok, ale mať aj bývanie, možnosti vzdelávania pre seba a svoje deti, prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnych službám.

Ukazuje sa, že okrem ekonomickej integrácie je veľmi dôležitá aj **občianska, politická a kultúrna integrácia**. Integrácia migrantov v týchto oblastiach znamená, že migranti majú možnosť byť súčasťou občianskej spoločnosti (občianskych združení, spolkov, komunit), participovať na politickom (právo voliť a byť volený) a kultúrnym živote spoločnosti (mať možnosť ponechať si svoje kultúrne špecifiká). Vďaka úspešnému začleneniu migrantov v týchto oblastiach života sa môžu migranti cítiť byť plnohodnotnou súčasťou spoločnosti a vytvorí sa u nich pocit prináležania k hostiteľskej krajine. Ak sa tak nestane migranti majú často pocit menejcennosti a vykorenenia, majú pocit, že nepatria už ani do svojej krajiny pôvodu, ale ani do novej hostiteľskej krajiny. S týmto problémom sa stretávame nielen v prípade tzv. prvej generácie migrantov, ale často aj v ďalších generáciách, ktoré sa už v hostiteľskej krajine narodili, dokonca môžu byť už jej občanmi.

Cieľom integračných politík by teda mali byť praktické otázky života migrantov, ale aj snaha vytvoriť všeobecné povedomie o tom, že migranti sú plnohodnotnou súčasťou spoločnosti. Obvykle nie je potrebné vytvárať samostatné politiky a opatrenia zamerané na migrantov, stačí len v rámci existujúcich politík pamätať na to, že sú tu špecifické skupiny ako napríklad migranti, ktorí môžu mať odlišné postavenie a potreby. Takýto prístup k migrantom vo verejných politikách sa nazýva **integračný mainstreaming**.



FOTO: MICHAL JAŠEK

B ■ Prehľad o súčasnej Európskej migračnej kríze

1 ZÁKLADNÉ ÚDAJE A KONTEXT

Pojem **Európska migračná/utečencká kríza** (European migrant crisis, European refugee crisis) sa začal používať počas roka 2015 po tragických udalostiach, kedy sa stovky migrantov utopili v Stredozemnom mori počas svojej cesty do Európy. Avšak **už v roku 2014 podľa** odhadov UNHCR **zahynulo v mori približne 3500 migrantov**²¹. Zvýšený prílev migrantov do Európy v posledných rokoch ešte zintenzívnilo vypuknutie a trvanie vojnového konfliktu v Sýrii (od roku 2011)²² a expanzia Islamského štátu na území Iraku, Afganistanu a Sýrie.

V súčasnosti prichádzajú do Európy najmä migranti z blízkeho východu (Sýria, Irak), Afriky (Eritrea, Somálsko, Nigéria, Sudán), juhozápadnej Ázie (Afganistan, Pakistan, Bangladéš) a západného Balkánu (Kosovo, Srbsko, Albánsko). V prípade Sýrie, Afganistan, Iraku a Somálska ľudia migrujú v dôsledku vojnového konfliktu. Migranti z Eritrei unikajú pred represívnym režimom, ktorý vyžaduje od svojich občanov povinnú vojenskú službu a otrockú prácu. Migranti z oblasti juhozápadnej Ázie (Pakistan, Bangladéš), niektorých afrických krajín (Nigéria, Gambia) a západného Balkánu (Kosovo, Srbsko, Albánsko) sú skôr ekonomickými migrantmi, ktorí hľadajú lepší život pre seba a svojich blízkych.

Presnejšie údaje o migrantoch, ktorí prišli od začiatku roka 2015 do Európy hovoria, že pochádzajú najmä zo Sýrie (52%), Afganistanu (19%), Iraku (6%). Migrujú nielen muži (65%), ale aj ženy a deti, často celé rodiny s deťmi, alebo aj deti samotné bez sprievodu²³.

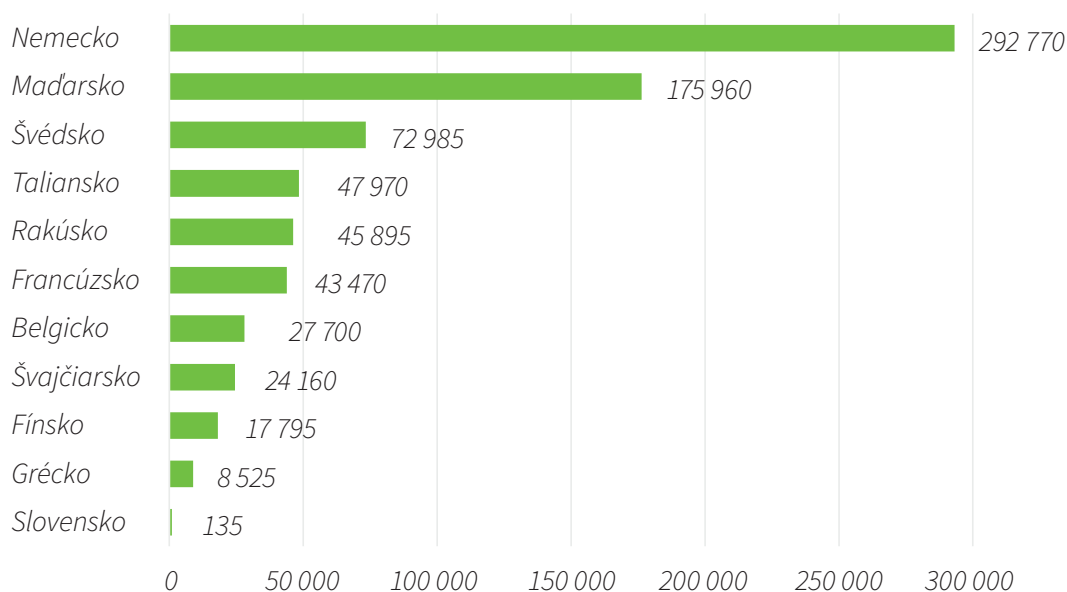
21 UNHCR (2015) Asylum Trends 2014, dostupné na: <http://www.unhcr.org/551128679.html>, s. 5.

22 BBC, Syria: the story of the conflict, dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>.

23 BBC New, Migrant Crisis: Migration to Europe Explained in Graphics, dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>

Členské štáty EÚ zaznamenali v roku 2015 rekordný počet žiadateľov o azyl. V období od januára do septembra 2015 to bolo celkovo približne **816 tisíc žiadostí**. Nasledujúci graf ukazuje, že výrazne najviac žiadateľov o azyl zaznamenalo **Nemecko** (viac ako 290 tisíc) a za ním nasleduje **Maďarsko** (viac ako 175 tisíc) a **Švédsko** (takmer 73 tisíc)²⁴.

Počet žiadateľov o azyl vo vybraných krajinách EÚ v období január - september 2015



Súčasná migračná kríza je charakteristická tým, že nemigrujú len muži alebo mladší ľudia, ale migrujú celé rodiny aj s deťmi a staršími ľuďmi. Tiež platí, že do Európy migrujú ľudia, ktorí patrili v svojej krajine skôr k strednej vrstve. Najmä v prípade utečencov zo Sýrie sú to často vzdelaní ľudia, ktorí majú dostatok zručností a zdrojov, aby cestu do Európy zvládli²⁵.

Dôvodov, pre ktoré sa tak veľa ľudí rozhodlo migrovať práve v tomto období je viacero a nemožno povedať, že len jeden z nich je rozhodujúci. Časť utečencov prestala veriť, že sa vojenské konflikty skončia v dohľadnom čase (najmä vojna v Sýrii). Časť ľudí, ktorí plánovali prečkať vojnu v niektorej z okolitých krajín, už nemá

²⁴ Eurostat, Asylum and first time asylum applicants, dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Karte_FL%C3%BChtlingskrise_in_Europa_2015.png

²⁵ SME, 38 otázok a odpovedí: všetko, čo potrebujete vedieť o utečencoch, dostupné na: <http://www.sme.sk/c/7997215/38-otazok-a-odpovedi-vsetko-co-potrebujete-vediet-o-utecencoch.html#ixzz3rHSNJgkk>.

dostatok prostriedkov na prežitie. Sýrčania, ktorí sa usídlili v Libanone, Turecku, Jordánsku, alebo inej susednej krajine obvykle v týchto krajinách nemôžu pracovať legálne. Utečenci zo Sýrie (Afganistanu, Iraku) teda žijú len zo svojich úspor, alebo z nelegálneho príjmu. Keďže mnohí už vyčerpali svoje úspory, museli sa zadĺžiť, alebo sa rozhodli radšej vydať na cestu do Európy. Mnohí migranti tiež začali vidieť cestu do Európy ako reálnu alternatívu, majú správu od svojich známych, že sa cesta dá zvládnuť²⁶. Navyše humanitárna pomoc, ktorá smeruje do krajín susediacich so Sýriou je napriek svojmu objemu nedostatočná. Hoci sa Slovensko zaviazalo prispievať určitou časťou HDP (0,33% HDP do roku 2015, potom 0,7% HDP) na humanitárnu pomoc, jeho príspevok k tejto pomoci bol v krajinách pôvodu migrantov alebo tranzitných krajinách za uplynulé roky minimálny (0,08% HDP)²⁷.

2 PREJAVY A DÔSLEDKY EURÓPSKEJ MIGRAČNEJ KRÍZY

V dôsledku príchodu mimoriadne vysokého počtu migrantov počas roka 2015 došlo k preťaženiu azylového systému v krajinách na juhu Európy, najmä v Grécku, ktoré prestalo zvládať registráciu takého veľkého počtu migrantov a priebeh ich azylovej procedúry.

Skupiny migrantov teda pokračovali z Grécka do ďalších krajín EÚ bez toho, aby sa zaregistrovali v prvej krajine po prekročení Schengenskej hranice. Navyše mnohí migranti ani nechceli vstúpiť do azylovej procedúry v Grécku, ale smerovali do Nemecka, alebo inej krajiny EÚ. Ak by požiadali o azyl v Grécku, nemohli by už pokračovať ďalej. Ak by sa predsa len dostali do niektorej ďalšej krajiny EÚ, tá by ich na základe tzv. Dublinského nariadenia vrátila späť do prvej krajiny EÚ, kde sa zaregistrovali a požiadali o azyl, teda v tomto prípade do Grécka.

26 Denník N, Prečo utekajú práve teraz, prečo toľkí a prečo do Nemecka. 29.10.2015, dostupné na: <https://dennikn.sk/282091/preco-utekaju-prave-teraz-preco-tolki-a-preco-do-nemecka/>.

27 SITA, Mimovládky: humanitárna a rozvojová pomoc Slovenska je nedostatočná, 29.7.2015, dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/362994-mimovladky-humanitarna-a-rozvojova-pomoc-slovenska-je-nedostatocna/>.

Krajiny EÚ na situáciu reagovali rôzne. Nemecko deklarovalo svoju ochotu prijať všetkých utečencov zo Sýrie²⁸. A zároveň slúbilo, že nebude v azylovej procedúre uplatňovať Dublinské nariadenie²⁹ (pozri slovník pojmov). Niektoré krajiny sami deklarovali, že príjmu určitý počet žiadateľov o azyl, aby pomohli odbremeniť krajiny na vonkajšej Schengenu hranici (Grécko, Maďarsko, Taliansko). Veľa migrantov požiadalo o azyl v Rakúsku a v Maďarsku, mnohých žiadateľov prijalo tiež Švédsko. Naopak mnohé ďalšie krajiny sa postavili k tejto kríze odmietavo a obviňovali Grécko a ďalšie krajiny na vonkajšej hranici, že si neplnia dostatočne svoje záväzky voči EÚ a nezvládajú situáciu. Napriek tomu, že sa krajiny EÚ dohodli na prerozdelení migrantov/žiadateľov o azyl, krajiny V4 (Česko, Slovensko, Poľsko, Maďarsko) nesúhlasili a deklarovali, že nebudú túto dohodu rešpektovať³⁰.

Zatiaľ čo v niektorých krajinách sa verejná debata o migrácii sústreďuje na to, ako utečencom pomôcť a ako ich začleniť do spoločnosti, v iných krajinách, ako je to aj v prípade Slovenska, sa diskusia točí okolo témy bezpečnosti a ochrany občanov SR. Opatrenia, ktoré prijala vláda SR v súvislosti s migračnou krízou, sa tiež z veľkej časti orientujú na ochranu hraníc, nanajvýš na pomoc migrantom, ktorí sa nachádzajú v utečeneckých táboroch mimo Európy alebo EÚ³¹.

V dôsledku Európskej migračnej krízy sa niektoré krajiny uchýlili k zablokovaniu svojich hraníc (napríklad Maďarsko postavilo zátarasy), alebo zaviedli kontroly na svojich vnútorných hraniciach (napríklad Švédsko³²). Teda kríza mala dopad aj na Schengenský systém (voľný pohyb osôb v rámci EÚ), jeden zo základných kameňov EÚ.

28 The Local, No limit to refugees Germany can take in, 31.8.2015, dostupné na: <http://www.thelocal.de/20150831/there-is-no-limit-to-the-refugees-germany-can-take-in>.

29 Pravda, Nemecko nebude vracat Sýrčanov do krajín, kde prekročili hranicu EÚ, 25.8.2015, dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/365654-nemecko-nebude-vracat-syrchanov-do-krajin-kde-prekrocili-hranicu-eu/>

30 Pravda, Fico: Kvótam hovorím nie, nechcem nieť zodpovednosť za teroristický útok, 9.9.2015, dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/367102-fico-kvotam-hovorim-nie-nechcem-niest-zodpovednost-za-teroristicky-utok/>.

31 Vláda SR(2015), Návrh ďalšieho postupu Slovenskej republiky na riešenie migračnej krízy, dostupné na: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=24959>, Pravda, Vláda schválila pomoc mimovládkam kvôli utečeneckej kríze, 21.10.2015, <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/371415-vlada-schvalila-pomoc-mimovladkam-kvoli-uteceneckej-krize/>.

32 Aktuality.sk, Švédsko zavedie od štvrtka dočasné hraničné kontroly, 11.11.2015, dostupné na: <http://www.aktuality.sk/clanok/308077/svedsko-zavedie-od-stvrtka-docasne-hranicne-kontroly/#>

C ■ Témy/problémy/kontroverzie z oblasti migrácie

1 AKÝ BY MAL BYŤ PRÍSTUP KRAJÍN EÚ K SÚČASNEJ MIGRAČNEJ KRÍZE? AKO NAJLEPŠIE POMÔCŤ UTEČENCOM? ČO POTREBUJÚ? KTO BY MAL POMOC ZABEZPEČIŤ? PRÍSTUP KTORÝCH ŠTÁTOV SITUÁCIU ZLEPŠUJE, KTORÝCH ZHORŠUJE (NAJMÄ NEMECKO, MAĎARSKO, SLOVENSKO)?

Európske štáty majú dlhú tradíciu v oblasti poskytovania azylu a pomoci prenasledovaným ľuďom. Skúsenosti s dvoma svetovými vojnami viedli k prijatiu Dohovoru o právnom postavení utečencov (1951) a v roku 1999 sa členské štáty EÚ dohodli na vytvorení spoločného európskeho azylového systému³³.

Na základe Dohovoru o právnom postavení utečencov z roku 1951 (a Protokolu z roku 1967) má každý utečenec právo požiadať o ochranu. Krajiny, ktoré podpísali tento Dohovor, sa zaviazali toto právo rešpektovať, prijať a posúdiť žiadosť každého utečenca.

V Európe je ďalej prístup k utečencom a priebeh azylového konania upravený Smernicou o azylovom konaní (Asylum Procedures Directive). Táto smernica stanovuje štandardy, ktoré musia členské štáty EÚ dodržať, aby mali utečenci prístup k účinnej a férovej azylovej procedúre, rieši však aj praktické otázky v oblasti ubytovania, vzdelávania a zdravotnej starostlivosti žiadateľov o azyl. Členské štáty EÚ transponovali túto smernicu do svojej národnej legislatívy, konkrétne v Slovenskej republike prostredníctvom zákon č. 480/2002 Z.z. o azyle v znení neskorších predpisov.

Podľa medzinárodného práva je teda povinnosťou európskych krajín rešpektovať právo utečencov na ochranu. A zároveň je nehumánne nechať ich zomierať

33 UNHCR, Azylová politika EÚ, dostupné na: <http://www.unhcr-centraleurope.org/sk/co-robime/zabezpecenie-pravnej-ochrany/azylova-politika-europskej-unie.html>.

na hraniciach Európy, alebo počas náročnej a dlhej cesty. Európske krajiny majú samy skúsenosť s masovou emigráciou svojich občanov najmä počas 2. svetovej vojny. Navyše z krajín bývalého socialistického bloku, ktoré sa v súčasnosti stavajú k utečencom najviac odmietavo, desaťročia utekali emigranti, ktorí v západnej Európe hľadali lepší život bez prenasledovania, ktoré im doma hrozilo.

Aktuálna Európska migračná kríza však ukazuje, že súčasný azylový systém nie je nastavený na masový príchod migrantov, napríklad Nemecko a Švédsko už signalizujú, že nemajú dostatok ubytovacích kapacít pre novoprichádzajúcich utečencov³⁴. K preťaženiu azylového systému v týchto krajinách prišlo nielen preto, že utečenci majú záujem dostať sa najmä do týchto krajín, ale aj preto, že niektoré európske krajiny odmietajú solidárne pomôcť pri riešení Európskej migračnej krízy.

Ústretový prístup k utečencom, ktorý ukázalo najmä Nemecko má však tiež svoje úskalía. Jedným z nich je, že sa do krajiny môže dostať naozaj také množstvo utečencov, ktoré už krajina nebude vedieť zvládnuť tak, aby im zabezpečila dôstojné životné podmienky. Druhým úskalím je, že ústretový prístup môže motivovať ďalších migrantov, aby sa vydali na cestu, ktorá je potenciálne veľmi nebezpečná a ktorú nemusia prežiť. V dôsledku preťaženia azylového systému Nemecko začalo počas jesene 2015 korigovať svoj prístup – rozhodlo o zriadení tranzitných bodov na svojich hraniciach, opäť sa vrátilo k uplatňovaniu Dublinského dohovoru (pozri Slovník pojmov), teda že bude vracat' žiadateľov o azyl do prvej krajiny EÚ, kde sa zaregistrovali s výnimkou Grécka³⁵. Nemecko tiež plánuje udeľovať utečencom zo Sýrie len dočasnú formu medzinárodnej ochrany – doplnkovú ochranu.

V októbri 2015 Európska komisia rozhodla o prijatí opatrení v troch základných oblastiach s cieľom riešiť utečeneckú krízu. V prvej oblasti *Operatívne opatrenia* navrhuje EK fungovanie tzv. hotspotov v Taliansku a Grécku a tímov manažujúcich migráciu. Ďalej navrhuje relokáciu utečencov z niektorých krajín, navrátenie migrantov, ktorí nemajú v EÚ právo na zotrvanie (napríklad nemajú oprávnenie na

34 Pravda, Švédsko je pod čoraz väčším tlakom migrantov, 21.10.2015, dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/371447-svedsko-je-pod-coraz-vacsim-tlakom-migrantov-kapacity-nestacia/>, Pravda, V utečeneckých zariadeniach v Nemecku hrozí stupňovanie násilia, 2.10.2015, dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/369499-v-nemeckych-ubytovniach-pre-utecencov-vraj-hrozi-stupnovanie-nasilia/>.

35 Pravda, Nemecko začne vracat' Sýrčanov do krajín, kde vstúpili do EÚ, 11.11.2015, dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/373558-nemecko-zacne-vracat-syrcanov-do-krajin-kde-vstupili-do-eu/>.

pobyt a ani nepožiadajú o azyl), priame presídlenie utečencov z tretích krajín do EÚ. V oblasti *Rozpočtu* rozhodla EK o navýšení rozpočtu EÚ na riešenie migračnej krízy v rokoch 2015 a 2016, navýšení World Food Programme and iných relevantných organizácií (€500 million), the EU Regional Trust Fund for Syria (€500 million) a the Emergency Trust Fund for Africa (€1.8 billion). V oblasti *Uplatňovanie európskej legislatívy* EK navrhuje dôsledné uplatňovanie princípu pomoci utečencom a návratu migrantov, ktorí nemajú oprávnenie zotrvať v EÚ do krajín pôvodu alebo tranzitu. EK pracuje na obnovení uplatňovania Dublinského dohovoru a postupného návratu k Schengenskému systému³⁶.

Z krátkodobého hľadiska by sa teda krajiny EÚ mali sústrediť na:

- a. Zachraňovanie ľudských životov,
- b. Zlepšenie humanitárnej pomoci na hraniciach EÚ a na trasách tranzitu migrantov,
- c. Zlepšenie humanitárnej pomoci v krajinách susediacich so Sýriou (Turecko, Jordánsko, Libanon) a v afrických krajinách, ktoré hostia utečencov,
- d. Zabezpečenie férového a efektívneho azylového konania pre žiadateľov o azyl,

Z dlhodobejšieho hľadiska by krajiny EÚ mali pracovať na:

- a. Efektívnom začleňovaní utečencov do spoločnosti,
- b. Riešení konfliktov a situácie v krajinách, z ktorých prichádza najviac utečencov,
- c. Zlepšení spoločnej azylovej politiky, aby bola schopná zvládať aj krízové situácie,
- d. Pracovať s verejnou mienkou obyvateľov EÚ, vysvetľovať príčiny migrácie a opatrenia, ktoré boli prijaté, zabrániť radikalizácii postojov namierených proti migrantom.

36 Európska komisia, Refugee Crises: European Commission Reports on progress in implementation of priority actions. 14.10.2015, dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5839_en.htm.

ZDROJE NA ĎALŠIE ŠTÚDIUM

UNHCR (2015) UNHCR Global Trends. Forced Displacement 2014, dostupné na: <http://unhcr.org/556725e69.html>

UNHCR (2015) Asylum Trends 2014. Levels and Trends in Industrialized Countries. Dostupné na: <http://www.unhcr.org/551128679.html>

UNHCR, Azylová politika Európskej únie, dostupné na: <http://www.unhcr-centraleurope.org/sk/co-robime/zabezpecenie-pravnej-ochrany/azylova-politika-europskej-unie.html>

Wikipedia, European Migrant Crisis, dostupné na: https://en.wikipedia.org/wiki/European_migrant_crisis

2 AKÝ BY MAL BYŤ PRÍSTUP SLOVENSKA K UTEČENCOM/ŽIADATEĽOM O AZYL? AKÁ BY MALA BYŤ NAŠA AZYLOVÁ POLITIKA? DOKÁŽEME SA O POSTARAŤ O ŽIADATEĽOV O AZYL? AKO BY SME K NIM MALI PRISTUPOVAŤ? NA ZÁKLADE AKÝCH KRITÉRIÍ UDEĽOVAŤ AZYL? UDEĽOVAŤ HO AJ NA ZASTUPITEĽSKÝCH ÚRADOCH ALEBO V TÁBOROCH NA ÚZEMÍ TRETÍCH KRAJÍN?

Od roku 2000 klesá počet utečencov, ktorý na Slovensku požiadajú o azyl. Slovensko má skúsenosti s oveľa vyšším počtom žiadateľov, najvyšší počet, viac ako 11 tisíc žiadateľov, sme zaznamenali po vstupe SR do EÚ (2004). Slovensko má teda kapacity na zvládnutie oveľa väčšieho počtu žiadateľov o azyl, než je v súčasnosti u nás v azylovej procedúre. Slovensko by preto mohlo byť solidárne a pomôcť krajinám, ktorých azylové systémy sú momentálne preťažené.

Súčasťou prísnej azylovej politiky SR je, že udeľuje medzinárodnú formu ochrany len veľmi malému počtu žiadateľov (v roku 2014 udelila SR azyl 14 osobám a doplnkovú ochranu 99 osobám³⁷). Obvyklým argumentom je, že prioritná je ochrana bezpečnosti Slovenska a jeho obyvateľov. Navyše vládni predstavitelia tvrdia, že utečenci na Slovensko ani nechcú prísť, pretože Slovensko pre nich nie je zaujímavá destinácia. V prístupe k utečencom by bolo minimálne vhodné prehodnotiť argument, že SR nie je zaujímavá krajina pre utečencov. Nízke počty žiadateľov o azyl skôr môžu súvisieť s tým, že utečenci majú informácie o azylovej politike SR a nízkych počtoch udelených azylov. Šanca, že získajú na Slovensku azyl alebo doplnkovú ochranu je minimálna, preto logicky smerujú do krajín, kde je táto možnosť reálnejšia.

Bezpečnosť Slovenska a jeho obyvateľov tiež nie je postačujúcim argumentom pri obhajovaní prísnej azylovej politiky SR. Niekoľko sto alebo tisíc utečencov nie je pre SR ani ekonomickou, ani bezpečnostnou a ani kultúrnou hrozbou. Ak by to tak bolo, tak SR ako štát nefunguje dostatočne a efektívne.

Pri formulovaní azylovej politiky by teda SR mala skôr než z myšlienky bezpečnosti

37 Ministerstvo vnútra SR, Azyl a migrácia, Štatistiky, dostupné na: <http://www.minv.sk/?statistiky-20>.

vychádzať z humanistických a ľudsko-právnych princípov a svojich medzinárodných právnych záväzkov. Mala by explicitne stanoviť kritériá, na základe ktorých udelí medzinárodnú formu ochranu utečencom. V súčasnosti sú tieto kritériá skôr implicitné a nejasné a vyplývajú skôr zo zaužívanej praxe ako z jasne formulovaného stanoviska.

V krízových situáciách ako je súčasná Európska migračná kríza by napríklad Slovensko mohlo umožniť utečencom požiadať o azyl na zastupiteľských úradoch SR alebo priamo v utečeneckých táboroch. Takýto krok by umožnil utečencom hľadať medzinárodnú ochranu bez toho, aby: (a) riskovali svoje životy nebezpečnou cestou, (b) prekračovali nelegálne hranice EÚ a (c) podporovali prevádzачské siete. Slovensko alebo iné krajiny, ktoré by uplatnili tento prístup by mali väčšiu kontrolu nad tým, kto prichádza na ich územie. Opatrenie by tiež mohlo znížiť počet ľudí, ktorí sa vydajú na nebezpečnú cestu do Európy. Zároveň možnosť vstúpiť do azylovej procedúry priamo v táboroch by utečencom mohla dať nádej na zmenu/zlepšenie ich situácie.

ZDROJE NA ĎALŠIE ŠTÚDIUM

Hlinčíková, M. – Sekulová, M. (2015) Integrácia ľudí s medzinárodnou ochranou na Slovensku: hľadanie východísk. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky (IVO), dostupné na: http://www.ivo.sk/buxus/docs/publikacie/subory/Integracia_ludi_s_medzinarodnou_ochranou_na_Slovensku.pdf

SME, 38 otázok a odpovedí: všetko, čo potrebujete vedieť o utečencoch, dostupné na: <http://www.sme.sk/c/7997215/38-otazok-a-odpovedi-vsetko-co-potrebuje-vediet-o-utecencoch.html#ixzz3rHSNJgkk>

Vláda SR (2011) Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?zamer-migracnej-politiky-slovenskej-republiky>

Demagog.sk, Kaliňák vs. Poliačik o migrácii a azylovej politike, dostupné na: <http://www.demagog.sk/diskusie/543/kalinak-vs-poliacik-o-migracii-a-azylovej-politike>

3 AKÁ BY MALA BYŤ MIGRAČNÁ A INTEGRAČNÁ POLITIKA ŠTÁTU? SÚVISIACE OTÁZKY: AKO JE NASTAVENÁ MIGRAČNÁ A INTEGRAČNÁ POLITIKA SLOVENSKA? AKÉ PREDSTAVUJE MIGRÁCIA EKONOMICKÉ, DEMOGRAFICKÉ, BEZPEČNOSTNÉ, KULTÚRNE HROZBY A PRÍLEŽITOSTI? MAJÚ MIGRANTI DOSTATOK PRÍLEŽITOSTI ZAČLENÍ SA DO SPOLOČNOSTI? SÚ NAŠOU SPOLOČNOSŤOU DOBRE PRIJATÍ? AKO ZABEZPEČIŤ, ABY MIGRANTI NEZOSTALI NA OKRAJI SPOLOČNOSTI A NEDOŠLO K ICH IZOLÁCII?

Integračná politika úzko súvisí s migračnou politikou. Kým migračná politika stanovuje okolnosti a podmienky, za ktorých môžu migranti prísť do krajiny, integračná politika je súbor politik a opatrení, ktoré by mali zabezpečiť, že sa migranti začlenia do spoločnosti a že ich postavenie bude veľmi podobné ako postavenie občanov danej krajiny. Migračná aj integračná politika by mala rovnako pamätať na cudzincov, ktorí migrujú dobrovoľne, ako aj na tých, ktorí museli krajinu svojho pôvodu alebo pobytu opustiť nedobrovoľne. Platí, že krajiny, ktoré majú pomerne prísne nastavenú migračnú politiku, majú pomerne málo poznatkov a skúseností s integráciou migrantov.

Migrácia je často vnímaná nejednoznačne, na jednej strane ako prínos pre spoločnosť na druhej strane ako hrozba. Za prínos imigrácie sa často považuje zlepšenie demografického vývoja v hostiteľskej krajine a spomalenie starnutia populácie, obsadenie pracovných miest, o ktoré domáce obyvateľstvo neprejavuje záujem, zvýšený ekonomický rast, kultúrna a jazyková pestrosť, obohatenie spoločnosti. Naopak za nevýhody imigrácie je často označovaný pokles príjmov, pretože migranti sú často ochotní pracovať za nižšiu mzdu, zneužívanie a vykorisťovanie migrantov, obchodovanie s ľuďmi, zvýšený dopyt po verejných službách (vzdelávanie, zdravotná starostlivosť a pod.), problémy so začlenením migrantov na miestnej úrovni, diskriminácia migrantov a negatívne postoje voči nim zo strany domáceho obyvateľstva. Posledné výskumy ukazujú, že migrácia môže byť prínosom tak pre hostiteľskú krajinu, ako aj krajinu pôvodu. Oblasti s vyššou imigráciou sú často centrami inovácií a vyššej produktivity. Krajiny pôvodu vďaka presunom za prácou tiež významne získajú. Z vyspelých štátov k nim miera remitencie (finančné prostriedky, ktoré

migranti zasielajú do krajiny pôvodu) a znalosti³⁸. Navyše migrantov nemožno vnímať len ako lacnú pracovnú silu, migrujú tiež ľudia, ktorí sú vzdelaní, alebo majú v pláne v hostiteľskej krajine podnikat'. Často prinášajú nielen finančných a ekonomický kapitál (oživujú trh novými službami a produktami), ale aj kultúrny.

Integračná politika je často redukovaná na integráciu migrantov na trh práce. Zdôrazňuje sa, že migranti musia byť ekonomickým prínosom pre spoločnosť. Avšak integračná politika by mala obsahovať celé spektrum nástrojov, nielen nástroje zabezpečujúce, že si migranti nájdu prácu. Začlenenie do spoločnosti znamená, že je dostupné aj bývanie, vzdelávanie pre deti, ako aj pre dospelých, jazykové kurzy, aby si migranti osvojili jazyk hostiteľskej krajiny. Začlenenie však môže prebiehať aj v symbolickej rovine tak, že hostiteľská krajina rešpektuje kultúrne špecifiká migrantov a prijme ich ako svoju súčasť.

Migračná politika Slovenskej republiky je nastavená pomerne prísne a stojí najmä na princípe ochrany bezpečnosti Slovenskej republiky a jej obyvateľov. Vládny dokument pre oblasť migračnej politiky³⁹ hovorí, že Slovensko podporuje najmä legálnu migráciu, ktorá by mala byť ekonomickým prínosom pre SR. Slovensko teda podporuje príchod migrantov podľa potreby ekonomiky, a to najmä vysokokvalifikovaných migrantov. Integrácia migrantov je podľa vládnej politiky obojstranným kontinuálnym procesom, ktorý je postavený na vzájomnom rešpekte a vzájomnom uznávaní práv a povinností migrantov ako aj prijímajúcej spoločnosti. Nástroje migračnej politiky SR by mali cudzincom pomôcť zaradiť sa na pracovný trh, ovládať jazyk prijímajúcej krajiny, mať prístup k vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti, sociálnym službám, bývaniu a uznaniu kultúrnych špecifík, a tiež zúčastňovať sa občianskeho a politického života a požiadať o udelenie štátneho občianstva SR⁴⁰.

Napriek oficiálnej migračnej a migračnej politike štátu, skúsenosti cudzincov žijúcich na Slovensku hovoria o tom, že politika a prax voči nim nie sú také ústretové, ako sa môže zdať z oficiálnych dokumentov. V bežnom živote sa cudzinci stretávajú

38 Euroactiv, Migrácia môže byť ekonomicky prínosná, 23.7.2015, dostupné na: <http://www.euractiv.sk/buducnost-eu/clanok/migracia-moze-byt-ekonomicky-prinosna-023963>.

39 Vláda SR (2011), Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020. Dostupné na: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=20174>.

40 Vláda SR (2014), Integračná politika SR. s. 6, dostupné na: <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/vlastny-material-integracna-politika-januar-2014.pdf>.

s množstvom problémov, ktoré začínajú získaním rôznych povolení (na prácu, pobyt a pod.), pokračujú hľadaním ubytovania, školy, ktorá by bola ochotná vzdelávať deti cudzincov a končia častými prejavmi neochoty a nepriateľstva v bežných interakciách. Neochota väčšinovej populácie prijať cudzincov je jedným z dôvodov, pre ktorý cudzinci zo Slovenska často odchádzajú, alebo sa snažia úplne vzdať svojej kultúry a splynúť s väčšinovou populáciou.

ZDROJE NA ĎALŠIE ŠTÚDIUM

Gallová Kriglerová, E. – Kadlečíková, J.: Kultúrna integrácia migrantov na Slovensku. In: Gallová Kriglerová, E. – Kadlečíková, J. – Lajčáková, J. (2009) Migranti – nový pohľad na staré problémy. Multikulturalizmus a kultúrna integrácia migrantov migrantov na Slovensku. Dostupné na: http://www.cvek.sk/uploaded/files/CVEK_migranti_final.pdf

Hlinčíková, M. et al. (2014) Migranti v meste. Prítomní a (ne)viditeľní. Bratislava: IVO/CVEK, dostupné na: http://www.cvek.sk/uploaded/files/Migranti_v_meste_WEB.pdf.

Vláda SR (2014) Integračná politika SR, dostupné na: <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/vlastny-material-integracna-politika-januar-2014.pdf>.

Slovník pojmov

Administratívne vyhostenie • administratívne vyhostenie znamená, že cudzinec stratil oprávnenie zdržiavať sa na území SR a je povinný opustiť ho. O administratívnom vyhostení rozhoduje policajný útvar (oddelenie cudzineckej polície) a v rozhodnutí zvyčajne určí aj lehotu na vycestovanie do krajiny pôvodu, tranzitnej krajiny alebo ktorejkoľvek tretej krajiny, do ktorej sa štátny príslušník tretej krajiny rozhodne vrátiť a ktorá ho prijme. Policajný útvar môže tiež cudzincovi určiť zákaz vstupu na územie SR alebo všetkých členských štátov EÚ v budúcnosti. Cudzinca však nemožno vyhostiť do štátu, v ktorom by bol ohrozený jeho život z dôvodov jeho rasy, národnosti, náboženstva, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo pre politické presvedčenie, alebo v ktorom by mu hrozilo mučenie, kruté, neludské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trest smrti. Takisto nemožno cudzinca vyhostiť do krajiny, v ktorej mu bol uložený trest smrti alebo je predpoklad, že mu v prebiehajúcom konaní bude uložený⁴¹.

Asimilácia • v prípade migrantov sa pod asimiláciou rozumie jedna zo stratégií adaptácie na novú kultúru/spoločnosť. Ide o proces prijímania (a vo výsledku prijatia) kultúry krajiny, v ktorej sa migranti usídľujú, pričom sa vzdávajú svojej kultúrnej identity.⁴² Asimiláciu často vyžaduje majoritná spoločnosť ako podmienku na zapojenie do spoločnej politickej alebo sociálnej komunity. Stať sa súčasťou spoločnosti v tom prípade od „nových“ členov vyžaduje, aby upustili od svojich pôvodných identít a prijali kultúrnu a sociálnu identitu spoločnosti, ktorej súčasťou sa chcú stať.⁴³

Azyl • je typom medzinárodnej ochrany. Ide o typ trvalého pobytu, ktorého udeľenie upravuje zákon č. 480/2002 Z.z. o azyle. Žiadateľom o azyl sa rozumie osoba,

41 § 77 – 81 zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov

42 Sam, D. L., Berry, J. W. (2006), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

43 Definícia prevzatá z Hlinčíková, M., Chudžíková, A., Gallová Kriglerová, E., Sekulová, M. (2014), *Migranti v meste: prítomní a (ne)viditeľní*. Bratislava: IVO/CVEK., s. 119

ktorá sa vystahuje do cudzej krajiny z dôvodu ohrozenia života, mučenia či krutého, ponižujúceho alebo neľudského zaobchádzania alebo ak je vystavená vážnym formám diskriminácie (napr. sú pozbavené občianstva, je im odopretá základná zdravotná starostlivosť a pod.).⁴⁴ Udeľuje sa žiadateľovi, ktorý má v krajine pôvodu

- opodstatnené obavy z prenasledovania z rasových, národnostných alebo náboženských dôvodov,
- z dôvodov zastávania určitých politických názorov alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine a vzhľadom na tieto obavy sa nemôže alebo nechce vrátiť do tohto štátu,
- ak je žiadateľ prenasledovaný za uplatňovanie politických práv a slobôd.

Azyl možno udeliť aj z humanitných dôvodov, avšak na tento druh azylu nie je právny nárok.⁴⁵ Po udelení azylu sa osoba stáva azylantom. Tento pojem je významovo ekvivalentný pojmu utečenec, ktorý sa používa v medzinárodnom práve, avšak slovenský právny poriadok ho nepoužíva.⁴⁶

Cudzinec • podľa platnej legislatívy je cudzincom každý, kto nie je štátnym občanom SR.⁴⁷ Za cudzincov sa považujú osoby, ktoré žijú na území jedného štátu, pričom sú občanmi iného štátu.⁴⁸ Hlavným kritériom je tu teda občianstvo – cudzincami sú osoby bez štátneho občianstva SR. Cudzincami sú aj občania EÚ/EHP.

Doplňková ochrana • je typom medzinárodnej ochrany, ktorá oprávňuje jej držiteľa legálne sa zdržiavať na území SR po dobu jedného roka. Na základe opodstatnených dôvodov ju možno predĺžiť o ďalší rok. Doplnková ochrana sa udeľuje, ak sa neudelí azyl, avšak existujú vážne dôvody domnievať sa, že žiadateľ by bol v prípade návratu do krajiny pôvodu vystavený reálnej hrozbe vážneho bezprávia. Vážnym bezpráviom sa pritom rozumie uloženie trestu smrti alebo jeho výkon, mučenie

44 CVEK (2012), Integrácia migrantov na lokálnej úrovni 2. Bratislava: CVEK. Dostupné na: http://cvek.sk/uploaded/files/integracia_bulletin_2.pdf.

45 Pozri www.minv.sk/?formy-medzinarodnej-ochrany.

46 CVEK (2012), Integrácia migrantov na lokálnej úrovni 2. Bratislava: CVEK. Dostupné na: http://cvek.sk/uploaded/files/integracia_bulletin_2.pdf.

47 § 2 ods. 2 zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov.

48 Bollafi, G., Bracelenti, R., Braham, P., Gindro, S. (2009), Dictionary of Race, Ethnicity & Culture. London: Sage Publications.

alebo neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trest, vážne a individuálne ohrozenie života alebo nedotknuteľnosti osoby z dôvodu svojvoľného násilia počas medzinárodného alebo vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu.⁴⁹

Dubľinský dohovor (Dublin II Regulation⁵⁰) • je dohovor členských štátov EÚ, ktorý určuje, že za preskúmanie žiadosti o azyl je zodpovedný ten členský štát, v ktorom bola žiadosť podaná. Dohovor umožňuje vrátiť žiadateľov o azyl do toho členského štátu, ktorý ako prvý zaregistroval ich žiadosť o azyl.

Integrácia • definícia integrácie migrantov je pomerne nejasným pojmom, resp. sa rôzne interpretuje. Podľa Integračnej politiky SR⁵¹ je integrácia obojstranným procesom vzájomného uznania a rešpektovania majoritnej spoločnosti a cudzincov. Z pohľadu migrantov ide o procesy osvojovania si práv a povinností, budovania sociálnych sietí v rámci prijímajúcej spoločnosti a formovanie pocitu spolupatričnosti a prináležania k prijímajúcej spoločnosti. Z hľadiska väčšinovej spoločnosti integrácia migrantov predstavuje procesy jej inštitucionálneho nastavenia (napr. prijímanie verejných politík v tejto oblasti), zabezpečenie rovnosti príležitostí v prístupe k všetkým štruktúram spoločnosti, ale aj akceptovanie kultúrnych odlišností migrantov.⁵² Integrácia prebieha na mnohých úrovniach spoločenského života a môže byť ovplyvňovaná všeobecnými (resp. mainstreamovými) nástrojmi integrácie (napr. nastavenie vzdelávacieho systému alebo systému poskytovania zdravotnej starostlivosti) alebo špecifickými integračnými politikami (napr. vytváranie migračných informačných centier, antidiskriminačné opatrenia a pod.).⁵³

Marginalizácia • proces vyčleňovania určitých skupín alebo jednotlivcov na okraj spoločnosti, ktorý má za následok pokles ich zapájania sa do sociálneho, ekonomického či politického života a vedie k chudobe a sociálnej exklúzii. Členovia týchto skupín nemajú kvôli bariéram a obmedzenému prístupu k spoločenským

49 Pozri www.minv.sk/?formy-medzinarodnej-ochrany

50 Dublin II Regulation, dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l33153>

51 Integračná politika Slovenskej republiky, schválená uznesením vlády č. 45/2014. Dostupná na: <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/vlastny-material-integracna-politika-januar-2014.pdf>

52 Bosswick, W., Heckmann, F. (2006), Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

53 Tollarová, B (2006), Integrace cizinců v Česku. Biograf, 39, s 23-52.

inštitúciám (napr. k vzdelávaniu, trhu práce apod.) tie isté príležitosti, štartovaciu čiaru pre život, zapojenie sa do spoločenských štruktúr a životné podmienky ako iní členovia spoločnosti.⁵⁴ K marginalizovaným skupinám patria často príslušníci menšín, ako napríklad migranti či Rómovia.⁵⁵

Medzinárodná ochrana • zahŕňa opatrenia na ochranu tzv. humanitárnych migrantov, teda takých, ktorí svoje krajiny opúšťajú z donútenia (nútená migrácia). Medzinárodnou ochranou je azyl a doplnková ochrana.

Migrant • osoba, ktorá dočasne alebo trvalo mení miesto svojho pobytu z jednej časti krajiny do inej (vnútroštátna migrácia) alebo z jednej krajiny do druhej (medzinárodná, resp. zahraničná migrácia). Medzinárodným migrantom je teda osoba, ktorá sa sťahuje do inej krajiny s cieľom usadiť sa tam dočasne alebo trvalo.⁵⁶ Do kategórie migrantov zaraďujeme aj osoby, ktoré už na území SR získali občianstvo, ale narodili sa v inej krajine.⁵⁷ Tým sa migranti odlišujú od cudzincov. Za migrantov považujeme aj deti migrantov, ktoré sa však už narodili na území SR. Túto skupinu osôb nazývame druhá (resp. tretia, ak ide o vnúčatá migrantov) generácia migrantov.

Naturalizácia • proces, v rámci ktorého migranti získajú občianstvo prijímajúcej krajiny a z právneho hľadiska prestávajú byť cudzincami. Cudzinci, ktorí chcú získať štátne občianstvo SR naturalizáciou musia spĺňať niekoľko zákonných podmienok: vo všeobecnosti nepretržitý trvalý pobyt na území SR aspoň 8 rokov (výnimky upravuje zákon napríklad pre azylantov alebo manželov občanov SR), bezúhonnosť, znalosť slovenského jazyka, všeobecné znalosti o Slovenskej republike a predloženie všetkých potrebných dokladov. Slovenská republika má pritom v medzinárodnom porovnaní 38 krajín jeden z najreštriktívnejších systémov získania občianstva naturalizáciou. V roku 2015 získalo Slovensko v hodnotení prístupu migrantov k občianstvu len 25 bodov zo 100 podobne ako v roku 2010.⁵⁸

54 Bolaffi, G., Bracelnti, R., Braham, P., Gindro, S. (2009), Dictionary of Race, Ethnicity & Culture. London: Sage Publications.

55 Definícia prevzatá z Hlinčíková, M., Chudžíková, A., Gallová Kriglerová, E., Sekulová, M. (2014), Migranti v meste: prítomní a (ne)viditeľní. Bratislava: IVO/CVEK., s. 119

56 Ibid.

57 Hlinčíková, M., Chudžíková, A., Gallová Kriglerová, E., Sekulová, M. (2014), Migranti v meste: prítomní a (ne)viditeľní. Bratislava: IVO/CVEK.

58 Pozri <http://www.mipex.eu/taxonomy/term/42>.

Pull faktory migrácie • tzv. pozitívne faktory v prijímajúcich krajinách, ktoré priťahujú migrantov, napr. dostatok pracovných príležitostí, rozvinutá ekonomika, rozvinutá občianska spoločnosť a politické práva a pod. Pull faktory teda zahŕňajú to, čo migrantov motivuje usadiť sa v danej krajine. O pull faktoroch hovoríme väčšinou v súvislosti s rozvinutejšími, prevažne západnými krajinami.⁵⁹

Push faktory migrácie • tzv. negatívne faktory v krajinách pôvodu, ktoré vedú obyvateľov k opusteniu krajiny, napr. zlá socio-ekonomická situácia, vysoká nezamestnanosť a pod. O push faktoroch sa väčšinou hovorí v súvislosti s menej rozvinutými krajinami. Push faktory pôsobia v kombinácii s pull faktormi (viď nižšie). Teória push-pull faktorov vychádza z predpokladu, že čím menej rozvinutá je krajina, tým väčšia je pravdepodobnosť, že bude krajinou emigrácie, teda krajinou, z ktorej obyvatelia odchádzajú do zahraničia.⁶⁰

Segregácia • cielené oddelovanie ľudí či skupín ľudí, ktoré sú zadefinované na základe určitých sociálnych znakov (napríklad jazyk, náboženstvo, etnická príslušnosť a iné). Cieľom je zamedziť kontaktom medzi takto definovanými skupinami. Segregácia môže nadobúdať viaceré podoby. Fyzická segregácia znamená priestorové oddelovanie jednotlivých skupín a môže byť manifestovaná v oblasti bývania (priestorovo oddelené časti miest a obcí), vo vzdelávacom systéme (paralelné školstvo, oddelené triedy alebo časti školy pre deti z „odlišných“ skupín), v zdravotníctve, ale aj v mnohých ďalších oblastiach. Nemenej dôležitá je aj symbolická segregácia, ktorá síce nemá podobu fyzického oddelenia, ale skôr odmietania určitých skupín obyvateľstva vo verejnom priestore. Prejavuje sa v symbolickom odmietnutí uznania určitých skupín ako súčasti spoločnej komunity. Segregácia je vždy nútená majoritnou spoločnosťou. Pod segregáciou nerozumieme to, ak sa určitá skupina rozhodne zachovávať svoju skupinovú identitu tým, že zriaďuje a udržiava vlastné inštitúcie (školy, kultúrne inštitúcie a pod).⁶¹

59 Ibid.

60 European Communities (2000), Push and Pull Factors of International Migration: A Comparative Report. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

61 Ibid.

Schengenský systém • vznikol ako dohoda niektorých krajín EÚ o voľnom pohybe osôb cez vnútorné hranice týchto krajín a posilnení kontroly na ich vonkajších hraniciach. Nové členské krajiny EÚ sa po vstupe do EÚ tiež stali súčasťou Schengenského systému. Súčasťou Schengenského systému voľný pohyb osôb cez hranice zapojených krajín, ale aj spoločný postup pri vydávaní víz cudzincom z krajín, ktoré nie sú do systému zapojené, spoločné pravidlá pre azylové konanie, policajná spolupráca a výmena informácií⁶².

Štátny príslušník tretej krajiny • podľa platnej legislatívy SR je štátnym príslušníkom tretej krajiny je „každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky ani občanom Únie; štátnym príslušníkom tretej krajiny sa rozumie aj osoba bez štátnej príslušnosti.“⁶³ Treťou krajinou sa teda myslí každá krajina, ktorá je mimo priestoru EÚ/EHP. Medzi tretie krajiny patrí napríklad Ukrajina a Vietnam, ale aj Spojené štáty americké či Kanada.

Typy migrácie:

Dobrovoľná • je založená na slobodnej vôli, rozhodnutí a iniciatíve jednotlivcov alebo skupín obyvateľstva. Ide o slobodný pohyb obyvateľstva cez hranice štátov za rôznymi účelmi, napr. za prácou, štúdiom, zvyšovania kvalifikácie, za účelom zlúčenia s rodinou a pod.⁶⁴

Nútená • ide o nedobrovoľný pohyb obyvateľstva, ku ktorému dochádza napr. v čase vojny, humanitárnej krízy, z dôvodov politického či iného prenasledovania, a tiež z dôvodov prírodných katastrof. Medzinárodná organizácia pre štúdium nútenej migrácie (International Association for the Study of Forced Migration – IASFM) definuje nútenú migráciu ako vnútroštátny alebo cezhraničný pohyb, ku ktorému sú osoby donútené vojnovými konfliktmi, environmentálnymi, chemickými a nukleárnymi katastrofami, či hladomorom.⁶⁵

62 Schengenská dohoda, dostupné na: <http://www.europskaunia.sk/schengenskadohoda>.

63 § 2 ods. 4 zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov.

64 Pozri www.utecenci.sk

65 Pozri www.forcedmigration.org

Ekonomická • migrácia z ekonomických dôvodov. Cieľom ekonomických migrantov je zlepšenie svojej materiálnej situácie.⁶⁶

Sezónna • migrácia na dobu 1 – 3 mesiace.

Krátkodobá • ide o migráciu, v rámci ktorej migrant zotrúva v prijímajúcej krajine 3 – 11 mesiacov.

Dlhodobá • ide o migráciu, v rámci ktorej migrant zotrúva v prijímajúcej krajine 12 a viac mesiacov.

Trvalá • resp. permanentná migrácia predstavuje permanentné usadenie sa migrantov v prijímajúcej krajine.

Utečenec • podľa Ženevského dohovoru je utečencom každá osoba, „ktorá sa následkom oprávnenej obavy pred prenasledovaním z dôvodov rasových, náboženských, národnostných, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo i zastávania určitých politických názorov ocitne mimo svojej krajiny a nie je schopná prijať, alebo vzhľadom k uvedeným obavám odmieta prijať ochranu svojej vlasti. To isté platí pre osobu bez štátnej príslušnosti nachádzajúcu sa mimo krajiny svojho doterajšieho pobytu a ktorá sa vzhľadom k uvedeným obavám do nej nechce alebo nemôže vrátiť.“⁶⁷

Zahraničná migrácia • pohyb obyvateľstva cez hranice štátov s úmyslom usadiť sa v druhej krajine na určité obdobie. Medzinárodná organizácia pre migráciu definuje zahraničnú migráciu ako „pohyb osoby alebo skupiny osôb z jednej geografickej jednotky do druhej cez administratívnu či politickú hranicu s cieľom usadiť sa definitívne alebo prechodne na mieste inom, ako je miesto pôvodu osoby“.⁶⁸ Za migráciu sa nepovažujú tie formy pohybu obyvateľstva, ktoré sú dočasné – turistika, rekreácia, služobná cesta, náboženská púť, misia v diplomatickom zbore alebo kočovníctvo.⁶⁹

66 Domonkos, T., Páleník, M., Radvanský, M. (2010), Saturovanie dopytu po pracovnej sile prostredníctvom migrácie v Slovenskej republike. Bratislava: IOM.

67 UNHCR (1992), Kritériá a postupy pri udeľovaní statusu utečenca podľa Konvencie z r. 1951 a podľa Protokolu z r. 1967 o postavení utečencov. Bratislava: Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov.

68 IOM (2003), World Migration 2003: Managing Migration – Challenges and Responses for People on the Move. Ženeva: Medzinárodná organizácia pre migráciu.

69 UNO (1998), Recommendations on Statistics of International Migration – Revision 1. New York: Department of Economic and Social Affairs, Organizácia spojených národov.

Informačný zdroje

– legislatíva, medzinárodné a národné dokumenty

Haagsky program: Posilňovanie slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v Európskej únii (2005/C 53/01), Úradný vestník Európskej únie C 53/1, máj 2005, dostupný na: http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/docl_1242_58716920.pdf

Štokholmský program, dostupné na: http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/jl0034_sk.htm

Spoločný program pre zahrnutie: Rámec pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín do Európskej únie, prijatý Radu Európskej únie dňa 13. septembra 2005 a dostupný na: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SK&f=ST%2012120%202005%20INIT>

Európska agenda pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín, dostupné na: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/news/intro/docs/110720/1_en_act_part1_v10.pdf

European Commission (2015) Refugee Crisis: European Commission reports on progress in implementation of priority actions, dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5839_en.htm

Zákon č. 480/2002 Z.z. o azyle v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 404/2011 o pobyte cudzincov.

Vláda SR (2011), Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020. Dostupné na: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=20174>.

Vláda SR (2014), Integračná politika Slovenskej republiky, dostupné na: <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/vlastny-material-integracna-politika-januar-2014.pdf>.

Informačné zdroje

– štatistiky

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), Interaktívna mapa štátov sveta z hľadiska migrácie, dostupné na: <http://www.iom.int/world-migration>

UNHCR, Statistics & Operational Data, dostupné na: <http://www.unhcr.org/pages/49c3646c4d6.html>

UNHCR, Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean, dostupné na: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>

United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), Migration statistics, dostupné na: <http://www.unece.org/stats/migration.html>

Eurostat, Migration and Migrant Population Statistics, dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population.

Eurostat, Asylum Statistics, dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics

Štatistický úrad SR, Obyvateľstvo a migrácia, dostupné na: www.statistics.sk

Štatistiky Ministerstva vnútra SR o legálnej a nelegálnej migrácii v Slovenskej republike, dostupné na: <http://www.minv.sk/?rocenky>

Informačné zdroje

– publikácie

UNHCR (2015), Global Trends 2014, dostupné na: <http://unhcr.org/556725e69.html>

UNHCR (2015), Asylum Trends 2014, dostupné na: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/551128679.pdf>

Directorate General for Justice, Freedom and Security (2010) Handbook on Integration for Policy Makers and Practitioners. Third Edition, dostupné na: http://www.migpolgroup.com/archive/public/docs/173%20Integration_Handbook_III_15%2004%2010_EN.pdf

Gallová Kriglerová, E. at all (2014), Metodický materiál časť A. Integrácia štátnych príslušníkov tre-tích krajín na lokálnej úrovni, dostupné na: http://www.projektbuk.sk/uploads/1/7/4/9/17498739/buk_metodika_blok_a.pdf.

Nadácia Milana Šimečku (2006), Multi-kulti na školách. Metodická príručka pre multikultúrnu výchovu. Kapitola Migrácia, dostupné na: <http://www.multikulti.sk/dok/kapitola-5.pdf>.

Hlinčíková, M. – Sekulová, M. (2015) Integrácia ľudí s medzinárodnou ochranou na Slovensku: hľadanie východísk. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky (IVO), dostupné na: http://www.ivo.sk/buxus/docs/publikacie/subory/Integracia_ludi_s_medzinarodnou_ochranou_na_Slovensku.pdf

Gallová Kriglerová, E. – Kadlečíková, J.: Kultúrna integrácia migrantov na Slovensku. In: Gallová Kriglerová, E. – Kadlečíková, J. – Lajčáková, J. (2009) Migranti – nový pohľad na staré problémy. Multikulturalizmus a kultúrna integrácia migrantov migrantov na Slovensku. Dostupné na: http://www.cvek.sk/uploaded/files/CVEK_migranti_final.pdf

Hlinčíková, M. et al. (2014) Migranti v meste. Prítomní a (ne)viditeľní. Bratislava: IVO/CVEK, dostupné na: http://www.cvek.sk/uploaded/files/Migranti_v_meste_WEB.pdf.

Dráľ, P. (ed.) (2009) Migrácia ako emócia. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, dostupné na: http://www.nadaciamilanasecku.sk/fileadmin/user_upload/dokumenty/Publikacie/MIGRACIA.pdf

2.časť

Organizovanie verejných debát a diskusií

VIKTOR VIGODA

A ■ Praktické tipy na organizáciu

ORGANIZAČNÝ TÍM A ROZDELENIE ÚLOH

Teoreticky je možné, aby celú debatu organizoval len jeden organizátor. Prakticky je to však veľmi náročná úloha a je preto rozumné, aby hlavný organizátor mal pomocníkov, ktorí mu pomôžu s rôznymi úlohami. V tejto kapitole sa pozrieme na to, ako je úlohy spojené s organizáciou možné rozdeliť a následne ich rôznymi spôsobmi prideliť členom organizačného tímu.

HLAVNÝ ORGANIZÁTOR

- Je za všetko zodpovedný. To znamená, že ak sa stane niečo zlé, nakoniec je to jeho chyba.
- Komunikuje s vedením školy a predstaviteľmi SDA o podmienkach a parametroch usporiadania debaty alebo diskusie.
- Priebežne sa uisťuje, že všetci členovia tímu rozumejú svojim úlohám a dokážu ich plniť. Ak ich plniť nedokážu, poskytuje pomoc, úlohy preberá na seba alebo prerozdeľuje iným členom tímu.

PROPAGÁCIA PODUJATIA A ZÍSKANIE PUBLIKA

Organizovať verejnú debatu by nemalo zmysel, ak by sa na ňu neprišlo pozrieť publikum. V tomto prípade by mohli publikum tvoriť napríklad spolužiaci z Vašej školy. Ideálne by bolo, ak by debatu navštívilo 50 a viac divákov.

Prvým a pravdepodobne najefektívnejším spôsobom, ako takúto účasť zabezpečiť, je dohodnúť sa s vedením Vašej školy a učiteľmi, aby na debatu priviedli celé triedy alebo kolektívy študentov, ktoré sa stretávajú v záujmových krúžkoch. Vedeniu a učiteľom by ste mali predstaviť projekt a SDA - ako organizáciu, ktorá ho zastrešuje. Snažte sa dohodnúť čas a miesto konania tak, aby to bolo výhodné pre zabezpečenie čo najvyššej účasti.

Druhým spôsobom je tradičná propagácia podujatia, ktorú by ste nemali zanedbať aj v prípade, že ste potrebnú účasť už zabezpečili prvým spôsobom. Bola by škoda, ak by prípadní záujemcovia Vaše podujatie zmeškali, pretože sa o ňom nedozvedeli. Pre propagáciu podujatia môžete urobiť niekoľko vecí:

- Plagáty, letáky – v rozpočte projektu sú vyhradené zdroje aj na tlač propagačných materiálov. Na každom plagáte alebo letáku by mali byť základné informácie o podujatí: 1. Čo sa bude konať, 2. Kedy, 3. Kde, 4. Prečo je to zaujímavé. Plagáty rozvešajte na miesta, ktoré sú frekventované a na vešanie plagátov určené, aby ste si poškodenými stenami a zvyškami lepiacich pások neznepriatelili Vašu školu. Ak neviete, kde také miesta vo Vašej škole sú radšej sa dopredu

opýtajte alebo prezentujte Vaše návrhy.

- Školský rozhlas – požiadajte vedenie Vašej školy aby Vám umožnilo prostredníctvom školského rozhlasu odvysielať oznam o konaní debaty/diskusie. Znenie oznamu si dopredu pripravte a napíšte. V ozname by mali odznieť všetky najdôležitejšie informácie, tak ako na plagáte: Čo? Kde? Kedy? Prečo prísť?
- Školská web stránka – ak má Vaša škola web stránku, na ktorej informuje o aktualitách a dianí v škole, nezabudnite informáciu o Vašom podujatí zverejniť aj tu.
- Sociálne siete – nezabudnite pre vaše podujatie vytvoriť event na sociálnej sieti a pozvať naň čo najviac Vašich spolužiakov a kamarátov.

LOGISTIKA : JEDNODUCHÉ PRAKTICKÉ VECI, NA KTORÉ NETREBA ZABUDNÚŤ

PRIESTORY

Primárne by ste sa mali snažiť zabezpečiť priestory, ktoré Vám môžu byť poskytnuté bezplatne v škole. Môže to byť väčšia učebňa, aula, v prípade veľkého záujmu aj jedáleň alebo telocvičňa v škole. Veľkosť miestnosti samozrejme prispôsobte veľkosti publika, ktoré očakávate.

Ak máte záujem organizovať ambicióznejšie podujatie a okrem spolužiakov naň priťahnuť aj širšiu verejnosť, môžete mať záujem zabezpečiť reprezentatívnejšie priestory mimo školy. Ak by bolo v takomto prípade potrebné platiť nájomné, táto možnosť nie je vylúčená. V takomto prípade kontaktujte koordinátorku programu v SDA a dohodnite s ním presné možnosti a podmienky.

Myslite tiež na to, že v budove nemusíte byť sami a pokúste sa minimalizovať rušivé vplyvy (napr. ak má na chodbe prebiehať prestávka vo vyučovaní, postavte niekoho z organizačného tímu pred dvere, aby Vám ich stále niekto neotváral alebo pred nimi na chodbe príliš nevykrikoval, či ak plánujete byť v kaviarni, kde by mohla hrať reprodukováná hudba požiadajte o stíšenie hudby).

Pamätajte aj nato, že priestory budete pravdepodobne musieť prispôbiť pred podujatím a poupratovať po ňom. Rezervujte ich teda tak, aby Vám boli k dispozícii s dostatočným časovým predstihom pred plánovaným začiatkom podujatia a po jeho ukončení.

OBČERSTVENIE

Nezabudnite pre rečníkov a podľa možnosti aj publikum zabezpečiť jednoduché občerstvenie. Minerálka a sušienky by mali stačiť.

TECHNIKA

Ak debata alebo diskusia prebieha vo väčšej miestnosti, pamätajte na ozvučenie. Bolo by veľmi zlé, ak by diváci v zadných radoch nemohli debatu alebo diskusiu počuť, alebo by rečníci museli počas celého podujatia príliš kričať. Ak Vám potrebnú techniku nemôže zapožičať škola, opýtajte sa v kultúrnom dome. Techniku pred začiatkom podujatia vždy otestujte, aby ste mali dostatok času na riešenie prípadných problémov.

Ak chcete niekedy počas podujatia premietiť filmy alebo prezentácie, nezabudnite vopred zabezpečiť potrebnú audiovizuálnu techniku (obrazovku alebo dataprojektor a počítač). Každý film a každú prezentáciu si vždy skúste prehrať pred začiatkom podujatia na technike, ktorú budete používať na podujatí, aby ste mali možnosť riešiť prípadné problémy. Ani pri takejto príležitosti nezabúdajte na dostatočné ozvučenie, nespoliehajte sa na to, že Váš notebook hrá dosť nahlas a zaobstarajte si aj reproduktory. Nezabúdajte na predlžovacie a prepájacie káble.

Ak by za zapožičanie techniky bolo potrebné platiť nájom alebo zálohu, projekt môže tieto náklady pokryť. V takomto prípade kontaktujte koordinátorku programu v SDA a dohodnite s ňou presné možnosti a podmienky.

DOKUMENTÁCIA

Aby sme mohli o uskutočnení debaty alebo diskusie po jej skončení informovať a pochváliť sa, je dôležité mať o nej dokumentáciu. Nie je nutné vyplňať a podpísať žiadne prezenčné listiny, postačí ak budete vedieť povedať koľko ste mali účastníkov na diskusii.

Výstupom by mali byť fotografie a krátky report o priebehu diskusie. Na fotografiách sa pokúste zachytiť hosta, publikum a interakciu medzi nimi. Snažte sa urobiť čo najkvalitnejšie fotografie, no zároveň sa snažte pri fotení čo najmenej narušať priebeh diskusie.

Report by mal čitateľa informovať o tom: kde, kedy a kto sa diskusie zúčastnil, kto ju organizoval, čo bolo jej obsahom. Spýtajte sa hosta a aspoň jedného človeka z publika na jeho dojmy z diskusie po jej ukončení. Citáty krátkych vyjadrení členov publika či diskutujúcich pripojte do reportu z podujatia.

POĎAKOVANIE

Realizáciu projektu finančne podporilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu.

Počas verejného podujatia použite slovné vyjadrenie poďakovania: „Tento projekt bol podporený Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu.“ alebo „Projekt bol podporený z grantu od Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu.“ Pozvánky na podujatia musia obsahovať informáciu, že toto podujatie sa uskutočňuje vďaka podpore z Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu a v prípade, že to grafické spracovanie pozvánky umožňuje, aj umiestnenie loga.

Logo: www.minedu.sk/logo/

B ■ Formát a jeho priebeh

Podujatia v tomto programe, môžu prebiehať v dvoch základných formátoch.

1 DEBATA

Ak debatujú študenti – debatéri, debata sa podobá štruktúrovanej súťažnej debate, kde proti sebe stoja súhlasný a nesúhlasný tím, ktoré debatujú o vopred zadanej téze. Možné tézy debát sú uvedené v nasledujúcej kapitole. Rečníci majú časové limity a striedajú sa podľa vopred určeného poradia. Debata môže prebehnúť vo formáte debaty Karla Poppera, ktorý sa využíva v Slovenskej debatnej lige. (Pre viac informácií o metodike debaty, rovnako ako ďalšie odkazy na audiovizuálne materiály odporúčame zhliadnuť Debatnú príručku pre stredoškolské kluby).

Bolo by však dobré, aby sa debatujúce tímy dohodli na skrátení alebo úplnom zrušení prípravných časov, počas ktorých by sa publikum mohlo nudiť a strácať pozornosť. Nie je zlé, aby aj debata v tomto formáte mala svojho moderátora. Mohol by koordinovať hlasovanie publika, diskusiu medzi debatérmi a publikom po debate a tiež publikum sprevádzať tým, čo sa v debate práve deje, ktorý rečník a za akým účelom bude ďalej rozprávať.

Napriek tomu, že sa tento formát podobá súťažnej debate, nie je ideálne k verejnej debate pred publikom pristupovať úplne rovnako ako k turnajovej súťažnej debate, ktorú rozhodujú akreditovaní rozhodcovia. Pretože úlohou verejnej debaty je zaujať publikum a podnietiť ďalšie zamyslenie sa o debatovaných témach, nie vyhrať, je dobré pamätať na niekoľko odlišností pri príprave aj samotnej debate.

Tézy pre verejné debaty:

1. Štáty EÚ by mali zriadiť a financovať záchytné zóny pre utečencov na Blízkom Východe.
2. Žiadosti o azyl by mali posudzovať orgány EÚ, nie členské štáty.
3. EÚ by mala prijať len migrantov, ktorí zapadajú do ekonomického a demografického plánu EÚ.
4. EÚ by mala dočasne zrušiť Schengenskú zónu.

PÁR RÁD TÝKAJÚCICH SA DEBÁT

- **Radšej debatu prehrajte s obsažnými a zaujímavými argumentmi, ako by ste ju mali vyhrať na debatérskych technikaliťach.** Sústreďte sa primárne na obsah argumentov, nie na dokonalosť ich logickej štruktúry. Stráviť 2-3 minúty poukazovaním na slabú tímovú konzistenciu alebo nedostatočné previazanie argumentov s kritériom, by mohla byť úspešná stratégia na turnaji, ale na verejnej debate by publikum takmer určite unudila. To neznamená, že logická konzistencia argumentov a stratégia vašej argumentačnej línie, o ktorých ste sa veľa naučili na turnajoch, nie sú dôležité. Nemali by ste nimi však explicitne zaťažovať publikum a radšej sa venovať obsahu. Z rovnakého dôvodu je pri príprave na verejnú debatu prípustné ukázať vašu argumentačnú líniu protistrane, aby si tá na ne mohla pripraviť zaujímavé reakcie podporené výskumom.
- **Nepoužívajte debatérsky žargón.** Ako sme povedali v predchádzajúcom bode, debatéri venujú veľa času tomu, aby sa naučili rozoznávať korektné argumenty od nekorektných. Ako každý kolektív, aj debatéri si vytvárajú skratkovité pomenovania pre zložité koncepty, aby spolu mohli efektívnejšie komunikovať. Pri verejnej debate však treba mať na pamäti, že publikum nie je súčasťou nášho kmeňa a nerozpráva naším jazykom. Veta: „Refutácia negatívneho tímu v tomto bode bola úplne neadekvátne a v skutočnosti sa jednalo o klasického strašiaka.“, by iste znamenala veľa pre debatného rozhodcu ale takmer nič pre bežného študenta. Je preto dôležité rozprávať jazykom, ktorému rozumejú všetci vaši spolužiaci.
- **Snažte sa udržať pozornosť publika.** Najlepší verejní rečníci sa dokážu sústrediť nie len na obsah svojej reči, ale aj na reakcie publika. Ak vidíte, že pri niektorom bode sa publikum nudí, snažte sa ho rýchlo ukončiť a prejsť k ďalšiemu. Pozornosť publika tiež ľahšie udržíte, keď sa vo Vašich rečiach nebude strácať. Dajte preto dôraz na explicitnú organizáciu Vašich rečí. Dbajte na to, aby ste upozornili na to, keď prechádzate od jedného bodu k druhému, pripravte si krátky úvod aj záverečné zhrnutie.
- **Buďte k sebe slušnejší a ohľadupľnejší než normálne.** Aj keď to môže byť krátkodobo efektívne na vyvolanie smiechu alebo vybudenie publika,

nedehtonestujte svojich oponentov. Nepoužívajte vety ako tieto „Pozrime sa na ďalšiu hlúposť, s ktorou prišli.“ alebo „Na toto mohol prísť len Jožo...“. Na miesto toho povedzte: „Veľmi dobre poukázali na jeden aspekt, my však nesúhlasíme z nasledujúcich dôvodov...“. Ak sa nebudete vzájomne rešpektovať, riskujete, že Vás prestane rešpektovať aj publikum a stratí záujem o obsah Vašich argumentov.

- **Využite humor.** Ohľaduplne.
- **Zložte svoje argumenty na dôkazoch, ktoré priemerný člen publika pozná.** Podobne ako publikum nepozná debatérsky žargón, nemusí poznať všetky historické detaily, ktoré ste si našudovali pri príprave na debatu. Používajte preto najmä také dôkazy, ktoré publikum pravdepodobne pozná, ktoré dokáže v rámci reči dostatočne predstaviť, alebo ktoré sa opierajú o zdroj či autoritu, ktorú publikum pravdepodobne považuje za dôveryhodnú.

Pre publikum by mohlo byť tiež zaujímavé, ak by sa do debaty mohlo zapojiť hlasovaním. Pri verejných debatách oxfordského typu je zaužívané dvojkoľové hlasovanie, kde publikum hlasuje či so zadanou tézou súhlasí, nesúhlasí alebo nemá žiadny názor. Prvé kolo hlasovania prebieha pred debatou, druhé po jej ukončení. Vyhráva ten, kto na svoju stranu iska viac hlasov v druhom kole oproti prvému. Príklad: ak v prvom kole bolo 30 divákov za, 10 nemalo názor a 20 bolo proti a v druhom kole bolo 29 za, 5 nemalo názor a 26 bolo proti – znamená to výhru nesúhlasného tímu ($S=(-1)$; $0=(-5)$; $N=(+6)$). Pri takomto hlasovaní je potrebné mať premyslenú a dopredu pripravenú logistiku. Diváci by mali dostať pri vstupe dva odlíšiteľné lístky – jeden na prvé a druhý na druhé kolo. Po každom hlasovaní by členovia organizačného tímu mali lístky zozbierať, spočítať a s výsledkom oboznámiť moderátora. Moderátor debaty by mal publiku na začiatku debaty spôsob hlasovania vysvetliť a počas debaty koordinovať.

2 DISKUSIA

Ak sa verejného podujatia zúčastní pozvaný hosť - odborník/odborníčka na migráciu, sociálny vedec, migrant atď. – prebieha menej štruktúrovaná moderovaná diskusia. Priebeh takejto diskusie má obyčajne tri časti:

- a. Prvou je priestor na príhovor hosta, ktorý študentom vysvetlí jeho postoj k dopredu oznámenej téme diskusie.
- b. Druhou časťou je diskusia moderátora s hosťom. Úlohe moderátora sa podrobne venujeme nižšie.
- c. Treťou časťou je moderovaná diskusia s publikom, kde otázky kladú priamo študenti, keď je im moderátorom pridelené slovo.

OSLOVENIE HOSTÍ

Koordinátorka projektu Vás po vyjasnení miesta a času podujatia dá do spoločnej konverzácie s hosťom.

Čo by ste mali uviesť do e-mailu pri naviazaní na komunikáciu s hosťom:

- Predstavte seba.
- Predstavte formát diskusie a publikum, ktorému je určená.
- Stručne predstavte tému diskusie a oblasti, o ktorých by ste chceli diskutovať.
- Spresnite miesto konania diskusie.

Viac o pravidlách formálnej e-mailovej komunikácie si môžete prečítať napr. na portáli [akopisat.sk](http://www.akopisat.sk)⁷⁰.

Pri výbere hostí zohľadňujte najmä ich kompetenciu sa k téme vyjadrovať. Sledujte, kto sa k téme, ktorej ste sa rozhodli diskusiu venovať, vyjadruje v médiách, prípadne sa jej venuje akademicky alebo o nej publikoval. Sledujte tiež, kto sa zúčastňuje

70 <http://www.akopisat.sk/nezaradene/ako-spravne-napisat-formalny-e-mail>

verejných diskusií v televízii alebo v podobných projektoch (napr. Masarykovy debaty⁷¹ alebo Café Európa⁷²). Ak si nie ste istí, koho pozvať, môžete sa poradiť s učiteľmi alebo s koordinátorkou projektu v SDA.

MODERÁTOR A JEHO ÚLOHA

Úloha moderátora v diskusnom formáte je kľúčová. Pretože -na rozdiel od debaty- diskusia priamo svojimi pravidlami nutne nesmeruje ku kontroverzným otázkam a kritickej reflexii udalostí, je práve úlohou moderátora diskusiu týmto spôsobom formovať. Moderátor by mal veľmi dobre poznať hosta aj tému diskusie. Mal by byť schopný klásť kritické otázky, nútiť hosta vysvetľovať jeho tvrdenia a obhajovať pozície, ktoré voči téme zaujíma. Keďže takáto úloha si vyžaduje veľa času na prípravu a štúdium pred diskusiou, moderátor by v ideálnom prípade nemal mať rozsiahle organizačné povinnosti. Moderátor by mal byť tiež čo najlepší a najskúsenejší debatér, aby tému dokázal nie len dopredu naštudovať ale aj v priebehu diskusie reagovať, formulovať doplňujúce otázky a diskusiu zmysluplne organizovať a rámcovať.

Moderátor má niekoľko dôležitých úloh v úvode, v priebehu aj v závere diskusie. Na tomto mieste sa ich pokúsime stručne zrekapitulovať:

ÚVOD DISKUSIE⁷³

V tejto časti budte čo najstručnejší, ale zároveň dostatočne slušní a srdeční.

- Privítanie publika
- Predstavenie projektu a podujatia
- Predstavenie seba a svojej úlohy ako moderátora

71 <http://www.masarykovydebaty.cz/>

72 <http://www.cafeeuropa.sk/>

73 Prevzaté a prispôbené z: Broda-Bahn, Kempf, Driscoll (2004): Argument and Audience: Presenting Debates in Public Forums, IDEA, NY USA, str. 335-336.



- Predstavenie témy diskusie a jej relevancie
- Predstavenie hosta alebo hostí
- Vysvetlenie formátu diskusie
- Vysvetlenie možností a pravidiel zapájania sa publika
- Pridelenie slova hostovi , ktorý prednesie svoje úvodné stanovisko

DISKUSIA S HOSTOM

V tejto fáze by ste mali hostovi položiť otázky, ktoré ste si pripravili dopredu, alebo ktoré Vás napadli počas jeho úvodnej reči. Snažte sa diskutovať, nie len prejsť zoznamom jednotlivých na seba nenadväzujúcich otázok. Vyberte si niekoľko oblastí, v ktorých by ste chceli hosta donútiť lepšie vysvetliť alebo doložiť jeho stanoviská a pokúste sa im venovať.

Špecifickou situáciou je diskusia, ktorej sa účastní viac než jeden host. V takom prípade vytvorte priestor na to, aby rečníci na seba reagovali a vzájomne si kládli otázky.

ZAPOJENIE PUBLIKA

Publikum poproste o otázky – teda vety končiace sa otáznikom, nie o komentáre alebo stanoviská, ktoré vyznievajú do prázdna. Poproste publikum, aby svoje otázky formulovali stručne, ak niekto rozpráva prídlho, slušne ho prerušte a poproste, aby sformuloval jasnú otázku. Ak je položená otázka príliš nejasná alebo nešikovne formulovaná, môžete sa ju pokúsiť preformulovať vlastnými slovami. Vašou hlavnou úlohou je sprostredkovať interakciu publika s hostom. Ak sa Vám zdá, že host na položenú otázku reagoval len povrchne alebo sa vyhol zodpovedaniu jej podstaty, môžete ju doplniť ďalšou otázkou.

Počas oboch diskusných častí je nesmierne dôležité, aby si moderátor ustrážil autoritu a kontrolu nad diskusiou. Nedovoľte rečníkom, aby si vzájomne skákali do reči, nenechajte rozprávať nikoho, komu ste neudelili slovo. Snažte sa čas na vyjadrenie prideliť čo najrovnomernejšie medzi všetkých účastníkov diskusie.

UKONČENIE DEBATY

- Podakovanie za účasť hostovi aj publiku
- Podakovanie organizátorom
- Pripomenutie možností na ďalšie štúdium a diskusiu o týchto a iných témach na stretnutiach debatného klubu a podujatiach SDA
- Rozlúčenie

3.časť

O Slovenskej debatnej asociácii

WWW.SDA.SK

Slovenská debatná asociácia (SDA) je občianske združenie, ktoré sa od roku 1999 ako jediné na Slovensku venuje systematickému rozvoju debatných aktivít a debatej metodiky.

SDA má približne 1000 členov v 50 debatných kluboch na celom Slovensku. Jej činnosť zabezpečuje jeden zamestnanec a asi 100 dobrovoľníkov pôsobiacich ako vedúci klubov, tréneri a funkcionári.

Je zakladajúcim členom Medzinárodnej debatnej vzdelávacej asociácie a členom Rady mládeže Slovenska. SDA je nástupcom debatného programu Nadácie otvorenej spoločnosti. Patrí medzi 20 prijímateľov dotácie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR určenej na podporu dlhodobej systematickej práce s mládežou. V roku 2012 získala SDA Cenu Rady mládeže Slovenska a bola jedným z držiteľov Ceny Nadácie Orange za dlhodobý prínos v oblasti vzdelávania.

Ciele

UČIŤ KRITICKY MYSLEŤ

Kritické myslenie je schopnosť triediť, hodnotiť a spracovať informácie, ktoré sa k nám dostávajú zo zdrojov rôznej kvality. Je dôležitým nástrojom V škole aj v živote. Vo svete meniacom sa pod vplyvom technológií a globalizácie dopĺňa osvojené vedomosti o zručnosť, ako s nimi pracovať.

PODPOROVAŤ OTVORENOSŤ

Otvorenosť mladých ľudí je potrebné podporovať, pretože sa medzi nimi šíria nepravdy a predsudky rôzneho druhu, napríklad o etnických a sexuálnych menšinách. Debata učí pomenovať spoločné dobro a zmierňovať neprekonateľné rozdiely.

BUDOVAŤ OBČIANSTVO

Podporovať občianstvo mladých ľudí znamená čeliť populizmu a politickej pasivite. U mladých ľudí podnecujeme záujem o dianie okolo seba a učíme ich argumentovať verejným záujmom, ktorý nezohľadňuje iba jednu časť spoločnosti.

Aktivity Slovenskej debatnej asociácie

▪ STREDOŠKOLSKÝ DEBATNÝ PROGRAM ▪

Klubová činnosť

Asi 70 % členov SDA je zapojených do stredoškolského debatného programu. Sú združení vo viac ako 30 kluboch, ktoré pôsobia pri gymnáziách. Kluby vykonávajú činnosť počas celého školského roka.

Debatné kluby najčastejšie vedú starší stredoškoláci, niektoré vedú aj študenti vysokých škôl a učitelia. SDA pripravuje trénerov debatných klubov prostredníctvom metodických materiálov a seminárov.

Slovenská debatná liga

Najstaršou a najrozsiahlejšou súčasťou debatného programu je Slovenská debatná liga. V sezóne 2014/2015 prebehol jej XVI. ročník, do ktorého bolo zapojených okolo 100 tímov.

Anglické debatné turnaje

Od roku 2000 organizujeme každoročne dva turnaje v angličtine - na jeseň v Košiciach a na jar v Bratislave. Jesenný turnaj je určený skôr začínajúcim debatérom, jarný je najväčším stredoškolským turnajom v Európe. V roku 2015 sa jeho piateho ročníka zúčastnilo viac ako 250 debatérov, rozhodcov a trénerov z devätnástich krajín z celého sveta.

Reprezentácia Slovenska

SDA od roku 1998 každoročne vyberá päťčlenný tím debatérov, ktorý reprezentuje Slovensko na Stredoškolských majstrovstvách sveta v debatovaní. Ide o najdôležitejšie medzinárodné podujatie, ktorého sa v posledných rokoch zúčastňujú stredoškoláci z približne 50 krajín.



Debatné semináre

Každá debatná sezóna začína trénerským seminárom. Krátko po ňom organizujeme semináre pre debatných rozhodcov a začínajúcich debatérov tak, aby boli pripravení na prvé regionálne turnaje. Zároveň sa snažíme počas debatnej sezóny niektoré turnaje predĺžiť a doplniť ich o semináre zamerané na budovanie argumentačných zručností alebo rozširovanie všeobecného rozhľadu.

▪ ZÁKLADOŠKOLSKÝ DEBATNÝ PROGRAM ▪

Klubová činnosť

Žiakov druhého stupňa základných škôl a nižších ročníkov osemročných gymnázií sme systematicky začali zapájať do debaty v roku 2010. S radosťou pozorujeme, že výučba debatných zručností je prínosná aj pre túto vekovú skupinu.

Debatiáda

Debatiáda je ekvivalentom Slovenskej debatnej ligy pre žiakov druhého stupňa základných škôl. Pozostáva z troch kôl regionálnych turnajov a celoslovenského finálového, na ktorí postupujú najúspešnejšie tímy z regiónov.

▪ VYSOKOŠKOLSKÝ DEBATNÝ PROGRAM ▪

Klubová činnosť

Momentálne sa vysokoškolské debatné kluby nachádzajú v Bratislave a Košiciach. Mnohí absolventi stredoškolského debatného programu sú členmi klubov v Prahe a Brne, s ktorými úzko spolupracujeme.

Turnaje

Počas školského roka sa koná niekoľko vysokoškolských turnajov, ktoré spoločne navštevujú českí aj slovenskí debatéri. Debatuje sa na nich v o niečo komplikovanejšom formáte so štyrmi dvojčlennými tímami.

▪ UČITEĽSKÝ DEBATNÝ PROGRAM ▪

Učiteľský debatný program združuje aktivity SDA vo formálnom vzdelávaní. V roku 2014 sme spustili medzinárodný projekt, ktorý postupne buduje európsku sieť učiteľov.

▪ PROGRAM VEREJNEJ DISKUSIE ▪

Debatu nepovažujeme iba za súťaž, ale za vzdelávaciu aktivitu, ktorá umožňuje mladým ľuďom formovať svoje okolie. Verejnými debatami a diskusiami môžu otvárať nové témy a predviesť, čo považujú za dobrú argumentáciu. Okrem projektu Rozumne o migrácii sme už realizovali:

Z dejín do debát

V roku 2014/2015 je súčasťou programu projekt Z dejín do debát, ktorý sa konal pri príležitosti 25. výročia Nežnej revolúcie. Naši členovia v ňom organizovali debaty a diskusie o príčinách, kontroverziách a následkoch udalostí z roku 1989. Ako hostia sa týchto podujatí zúčastnili aktivisti, sociálni vedci aj bývalí disidenti.

Divadelná Nitra

SDA bola v roku 2014 pozvaná aj na festival Divadelná Nitra, kde pripravila verejnú debatu o význame a potreby kultúry. V minulosti sme spolupracovali na viacerých projektoch a témach, napríklad multikulturalizmu na Slovensku a ľudských práv.

▪ LETNÁ AKADÉMIA DISCOVER ▪

Počas letných prázdnin organizuje SDA spolu s tímom dobrovoľníkov Letnú akadémiu Discover. Je určená žiakom slovenských a českých stredných škôl, ktorí majú záujem vyskúšať si netradičnú formu vzdelávania mimo školských priestorov.

Discover ponúka kurzy a workshopy vedené skúsenými lektormi, ktorí sú mnohí študentmi alebo absolventmi svetových univerzít ako Oxford, Harvard alebo Cambridge. Ich zameranie je všestranné - od práva, cez ekonómiu, literatúru, psychológiu až po analytickú filozofiu či matematiku. Nechýbajú ani debatné semináre.

SLOVENSKÁ DEBATNÁ ASOCIÁCIA

WWW.SDA.SK